

Εκτροπή Αχελώου - ΣτΕ Ολ 26/2014 στο υπό έκδοση τεύχος ΠερΔικ 4/2013 με παρατ. Ε. Τροβά

Ακύρωση πράξης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων κατασκευής και λειτουργίας των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία και ενεργειακής αξιοποίησης των υδάτων του, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου (άρθ. 13 παρ. 3 Ν 3481/2006). Το επίδικο έργο εκτροπής ποσότητας 600 εκατομμυρίων κ.μ. ύδατος ετησίως των υδάτων του Αχελώου, όπως έχει σχεδιαστεί και εγκριθεί με την προσβαλλομένη απόφαση, αντίκειται προδήλως στην αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης και συνεπάγεται εκτεταμένη περιβαλλοντική βλάβη σε περιοχή που περιλαμβάνεται στο δίκτυο Natura 2000, δηλ. σε ευαίσθητη από περιβαλλοντική άποψη περιοχή, υπαγόμενη σε νομικό καθεστώς ιδιαίτερης προστασίας. Η επιβαλλομένη από την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης αποτροπή ή μετριασμός και επανόρθωση της βλάβης αυτής προϋποθέτει τήρηση των κανόνων της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, πλείστοι από τους οποίους έχουν παραβιαστεί στην προκειμένη περίπτωση.

Αριθμός 26/2014

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 15 Φεβρουαρίου 2013, με την εξής σύνθεση: Κ. Μενουδάκος, Πρόεδρος, Αθ. Ράντος, Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας, Ν. Ρόζος, Χρ. Ράμμος, Δ. Μαρινάκης, Μ. Καραμανώφ, Αικ. Σακελλαροπούλου, Μ.-Ελ. Κωνσταντινίδου, Α.-Γ. Βώρος, Π. Ευστρατίου, Ε. Νίκα, Γ. Τσιμέκας, Σπ. Μαρκάτης, Φ. Ντζίμας, Β. Καλαντζή, Μ. Παπαδοπούλου, Δ. Κυριλλόπουλος, Ό. Ζύγουρα, Β. Ραφτοπούλου, Κ. Κουσούλης, Κ. Φιλοπούλου, Θ. Αραβάνης, Κ. Πισπιρίγκος, Αντ. Χλαμπέα, Μ. Πικραμένος, Τ. Κόμβου, Β. Αναγνωστοπούλου - Σαρρή, Σύμβουλοι, Β. Πλαπούτα, Ό. Παπαδοπούλου, Ιω. Σύμπλης, Πάρεδροι. Από τους ανωτέρω οι Σύμβουλοι Κ. Κουσούλης και Κ. Πισπιρίγκος καθώς και ο Πάρεδρος Ιω. Σύμπλης μετέχουν ως αναπληρωματικά μέλη, σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 2 του ν. 3719/2008. Γραμματέας η Μ. Παπασαράντη. Για να δικάσει:

Α. την από 12 Νοεμβρίου 2006 αίτηση:

των: 1. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αιτωλοακαρνανίας και ήδη Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, 2. Δήμου Αγρινίου Ν. Αιτωλοακαρνανίας, 3. Δήμου Οινιαδών του δημοτικού διαμερίσματος Νεοχωρίου Ν. Αιτωλοακαρνανίας, 4. Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αιτωλοακαρνανίας, που εδρεύει στο Αγρίνιο Ν. Αιτωλοακαρνανίας (Παπαστράτου 53), 5. Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Αγρινίου, που εδρεύει στο Αγρίνιο Ν. Αιτωλοακαρνανίας (Παπαϊωάννου 23), 6. αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας με την επωνυμία «Αιτωλική Εταιρεία Προστασίας Τοπίου και Περιβάλλοντος», που εδρεύει στο Αγρίνιο Ν. Αιτωλοακαρνανίας (Στάικου 21) και 7. σωματείου με την επωνυμία «Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία», που εδρεύει στην Αθήνα (Β. Ηρακλείου 24), οι οποίοι παρέστησαν με τους δικηγόρους: α) Γεώργιο Χριστοφορίδη (Α.Μ. 15651) και β) Βασίλειο Δωροβίνη (Α.Μ. 3177), που νομιμοποιήθηκαν στην πρώτη επ' ακροατηρίου συζήτηση,

κατά των Υπουργών: 1. Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, 2.

Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, 3. Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 4. Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, 5. Εσωτερικών, 6. Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και 7. Οικονομικών, οι οποίοι παρέστησαν με την Αφροδίτη Κουτούκη, Νομική Σύμβουλο του Κράτους,

και κατά των παρεμβαίνόντων: 1. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Τρικάλων και ήδη Περιφέρειας Θεσσαλίας, 2. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας και ήδη Περιφέρειας Θεσσαλίας, οι οποίες παρέστησαν με τους δικηγόρους: α) Γλυκερία Σιούτη (Α.Μ. 8698), β) Απόστολο Βλιτσάκη (Α.Μ. 55 ΔΣ Λάρισας) και γ) Αντώνιο Τίγκα (Α.Μ. 102 ΔΣ Τρικάλων), που τους διόρισε με απόφασή του ο Περιφερειάρχης Θεσσαλίας και 3. ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Ανώνυμη Εταιρεία» (ΔΕΗ Α.Ε.), που εδρεύει στην Αθήνα, η οποία παρέστη με τον δικηγόρο Χαράλαμπο Συνοδινό (Α.Μ. 13863), που τον διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες επιδιώκουν να ακυρωθούν: 1) η πράξη έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και για την ενεργειακή αξιοποίηση των υδάτων του, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 του ν. 3481/2006 και 2) η πράξη έγκρισης του εκπονηθέντος από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 2 του ν. 3481/2006. Β. την από 11 Νοεμβρίου 2006 αίτηση:

των: 1. αστικής εταιρείας με την επωνυμία «Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», που εδρεύει στην Αθήνα (Τριπόδων 28), 2. Δήμου Μεσολογγίου Ν. Αιτωλοακαρνανίας, 3. Δήμου Αιτωλικού Ν. Αιτωλοακαρνανίας, 4. Δήμου Ινάχου Ν. Αιτωλοακαρνανίας και 5. Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Νομού Αιτωλοακαρνανίας, που εδρεύει στο Μεσολόγγι Ν. Αιτωλοακαρνανίας (πλατεία Μπότσαρη), οι οποίοι παρέστησαν με τους δικηγόρους: α) Νικόλαο Αλιβιζάτο (Α.Μ. 6970), β) Ελεούσα Κιουσοπούλου (Α.Μ. 12022), γ) Βασίλειο Δωροβίνη (Α.Μ. 3177) και δ) Γεώργιο Χριστοφορίδη (Α.Μ. 15651), που νομιμοποιήθηκαν στην πρώτη επ' ακροατηρίου συζήτηση, κατά των Υπουργών: 1. Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και 2. Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, οι οποίοι παρέστησαν με την Αφροδίτη Κουτούκη, Νομική Σύμβουλο του Κράτους, και κατά των παρεμβαίνόντων: 1. ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Ανώνυμη Εταιρεία» (ΔΕΗ Α.Ε.), που εδρεύει στην Αθήνα, η οποία παρέστη με τον δικηγόρο Χαράλαμπο Συνοδινό (Α.Μ. 13863), που τον διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο, 2. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Καρδίτσας και ήδη Περιφέρειας Θεσσαλίας, 3. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας και ήδη Περιφέρειας Θεσσαλίας και 4. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Τρικάλων και ήδη Περιφέρειας Θεσσαλίας, οι οποίες παρέστησαν με τους δικηγόρους: α) Γλυκερία Σιούτη (Α.Μ. 8698), β) Απόστολο Βλιτσάκη (Α.Μ. 55 ΔΣ Λάρισας) και γ) Αντώνιο Τίγκα (Α.Μ. 102 ΔΣ Τρικάλων), που τους διόρισε με απόφασή του ο Περιφερειάρχης Θεσσαλίας.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες επιδιώκουν να ακυρωθούν: 1) η υπ' αριθ. 375/ΚΕ1900/18.3.2005 απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, που ενέκρινε το αποτέλεσμα της δημοπρασίας για την εκτέλεση του έργου «αποπεράτωση φράγματος Συκιάς», η οποία επανήλθε σε ισχύ με τη διάταξη του άρθρου 13 παρ. 4 του ν. 3481/2006, 2) η μονομερής κατακυρωτική πράξη του ίδιου Υπουργού, η έκδοση της

οποίας συνάγεται, κατά τους αιτούντες, από τη σύναψη συμβάσεως με την εταιρεία «Μ. Α.Ε.», για την κατασκευή του ως άνω έργου, βάσει της αυτής, ως άνω, διατάξεως του ν. 3481/2006, 3) η γραπτή ή προφορική εντολή του ίδιου Υπουργού και κάθε αρμοδίου οργάνου του Δημοσίου για την εκτέλεση του έργου και κάθε άλλη σχετική πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Γ. την από 14 Νοεμβρίου 2006 αίτηση:

του κοινωφελούς ιδρύματος με την επωνυμία «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ - WWF ΕΛΛΑΣ», που εδρεύει στην Αθήνα (Φιλελλήνων 26), το οποίο παρέστη με τη δικηγόρο Σταματία Ασημακοπούλου (Α.Μ. 11517), που την διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο,

κατά των Υπουργών: 1. Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, 2. Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, 3. Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 4. Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, 5. Εσωτερικών, 6. Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και 7. Οικονομικών, οι οποίοι παρέστησαν με την Αφροδίτη Κουτούκη, Νομική Σύμβουλο του Κράτους,

και κατά των παρεμβαινόντων: 1. α) Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Λάρισας και ήδη Περιφέρειας Θεσσαλίας, η οποία παρέστη με τους δικηγόρους: α) Γλυκερία Σιούτη (Α.Μ. 8698), β) Απόστολο Βλιτσάκη (Α.Μ. 55 ΔΣ Λάρισας) και γ) Αντώνιο Τίγκα (Α.Μ. 102 ΔΣ Τρικάλων), που τους διόρισε με απόφασή του ο Περιφερειάρχης Θεσσαλίας, β) Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) του Νομού Τρικάλων, που εδρεύει στα Τρίκαλα Θεσσαλίας (Ασκληπιού 3), γ) Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) του Νομού Λάρισας, που εδρεύει στη Λάρισα (Πανός 14), δ) Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) του Νομού Καρδίτσας, που εδρεύει στην Καρδίτσα (Μεγάλου Αλεξάνδρου 34), των οποίων Τοπικών Ενώσεων (ΤΕΔΚ) τις εκκρεμείς δίκες, σύμφωνα με δήλωση της πληρεξουσίας δικηγόρου Γλυκερίας Σιούτη, συνεχίζει η Περιφερειακή Ένωση Δήμων (ΠΕΔ) Θεσσαλίας, η οποία παρέστη με την ως άνω δικηγόρο Γλυκερία Σιούτη που την διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο και ε) Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας/Περιφερειακό Τμήμα Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας, που εδρεύει στη Λάρισα (Καλλιθέας 7 και Τζαβέλλα), το οποίο παρέστη με την ίδια πιο πάνω δικηγόρο Γλυκερία Σιούτη, που την διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο, 2. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας και ήδη Περιφέρειας Θεσσαλίας, η οποία παρέστη με τους δικηγόρους: α) Γλυκερία Σιούτη (Α.Μ. 8698), β) Απόστολο Βλιτσάκη (Α.Μ. 55 ΔΣ Λάρισας) και γ) Αντώνιο Τίγκα (Α.Μ. 102 ΔΣ Τρικάλων), που τους διόρισε με απόφασή του ο Περιφερειάρχης Θεσσαλίας και 3. ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Ανώνυμη Εταιρεία» (Δ.Ε.Η. Α.Ε.), που εδρεύει στην Αθήνα, η οποία παρέστη με τον δικηγόρο Χαράλαμπο Συνοδινό (Α.Μ. 13863), που τον διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες επιδιώκουν να ακυρωθούν: 1) η πράξη έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και για την ενεργειακή αξιοποίηση των υδάτων του, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 του ν. 3481/2006, 2) οι άδειες κατασκευής, αποπεράτωσης και λειτουργίας δημοπρατηθέντων δημοσίων έργων και έργων της ΔΕΗ που αφορούν σε έργα εκτροπής ή σε έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες περιβλήθηκαν το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 του ν. 3481/2006, 3) η πράξη έγκρισης του εκπονηθέντος από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του

άρθρου 13 παρ. 2 του ν. 3481/2006 και κάθε άλλη σχετική πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως της εισηγήτριας, Συμβούλου Αικ. Σακελλαροπούλου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε:

Α. τους πληρεξούσιους των αιτούντων, οι οποίοι ανέπτυξαν και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησαν να γίνει δεκτή η αίτηση, τους πληρεξούσιους των παρεμβαινόντων και την αντιπρόσωπο των Υπουργών, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Β. τους πληρεξούσιους των αιτούντων, οι οποίοι ανέπτυξαν και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησαν να γίνει δεκτή η αίτηση, τους πληρεξούσιους των παρεμβαινόντων και την αντιπρόσωπο των Υπουργών, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Γ. την πληρεξούσια του αιτούντος ιδρύματος, η οποία ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση, τους πληρεξούσιους των παρεμβαινόντων και την αντιπρόσωπο των Υπουργών, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου και

Α φ ο ύ μ ε λ έ τ η σ ε τ α σ χ ε τ ι κ ά έ γ γ ρ α φ α

Σ κ έ φ θ η κ ε κ α τ ά τ ο Ν ό μ ο

1. Επειδή, λόγω κωλύματος, κατά την έννοια του άρθρου 26 του ν. 3719/2008 (Α' 241) των Συμβούλων Μαρίνας – Ελένης Κωνσταντινίδου και Μιχαήλ Πικραμμένου, τακτικών μελών της σύνθεσης που εκδίκασε την υπόθεση, στη διάσκεψη έλαβαν μέρος αντ' αυτών ως τακτικά μέλη, οι Σύμβουλοι Κωνσταντίνος Κουσουλής και Κωνσταντίνος Πισπιρίγκος, αναπληρωματικά, μέχρι τώρα, μέλη της σύνθεσης.

2. Επειδή, για την άσκηση των κρινομένων αιτήσεων έχει καταβληθεί το κατά νόμο παράβολο (βλ. ειδικά έντυπα παραβόλου Σειράς Α υπ' αριθμ. 818156, 1735454, 818157, 1735455, 818182, 1735480/2006).

3. Επειδή, με την πρώτη από τις αιτήσεις αυτές ζητείται η ακύρωση: «1. Της πράξης έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και για την ενεργειακή αξιοποίηση των υδάτων του, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 ν. 3481/2006. 2. Της πράξης έγκρισης του εκπονηθέντος από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 2 ν. 3481/2006.». Περαιτέρω, με την δεύτερη κρινόμενη αίτηση ζητείται η ακύρωση: «1. της υπ' αριθ. 375/ΚΕ1900/18.3.2005 αποφάσεως του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, που ενέκρινε το αποτέλεσμα της δημοπρασίας για την εκτέλεση του έργου «αποπεράτωση φράγματος Συκιάς», η οποία επανήλθε σε ισχύ με τη διάταξη του άρθρου 13 παρ. 4 του ν. 3481/2006, 2. της μονομερούς κατακυρωτικής πράξεως του ίδιου Υπουργού, η έκδοση της οποίας συνάγεται, κατά τους αιτούντες, από τη σύναψη συμβάσεως με την εταιρεία «Μ. Α.Ε.», για την κατασκευή του ως άνω έργου, βάσει της αυτής, ως άνω, διατάξεως του ν. 3481/2006, 3. της γραπτής ή προφορικής εντολής του ίδιου Υπουργού και κάθε αρμοδίου οργάνου του Δημοσίου για την εκτέλεση του έργου, 4.

κάθε άλλης συναφούς διοικητικής πράξεως ή παραλείψεως προγενέστερης ή μεταγενέστερης». Τέλος, με την τρίτη υπό κρίση αίτηση ζητείται η ακύρωση: «α) της πράξης έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και για την ενεργειακή αξιοποίηση των υδάτων του, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 ν. 3481/2006, β) των αδειών κατασκευής, αποπεράτωσης και λειτουργίας δημοπρατηθέντων δημοσίων έργων και έργων της ΔΕΗ που αφορούν σε έργα εκτροπής ή σε έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες περιβλήθηκαν το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 του ν. 3481/2006, γ) της πράξης έγκρισης του εκπονηθέντος από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 2 ν. 3481/2006 καθώς επίσης και κάθε τυχόν συναφούς προγενέστερης ή μεταγενέστερης πράξης ή παράλειψης».

4. Επειδή, οι κρινόμενες αιτήσεις, συζητήθηκαν ενώπιον της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας στις 2.11.2007, κρίθηκαν συνεκδικαστέες λόγω συναφείας και εκδόθηκε επ' αυτών η υπ' αριθμ. 3053/2009 απόφαση, με την οποία υποβλήθηκε στο Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ήδη Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης – ΔΕΕ) σειρά προδικαστικών ερωτημάτων.

5. Επειδή, η υπόθεση εισάγεται εκ νέου προς συζήτηση στην Ολομέλεια, μετά την απόφαση του ΔΕΕ της 11.9.2012, C-43/10, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας κ.λπ. κατά Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων κ.λπ., με την οποία το εν λόγω Δικαστήριο απάντησε επί των ως άνω προδικαστικών ερωτημάτων.

6. Επειδή, παραδεκτώς παρεμβαίνουν για να αποκρούσουν την πρώτη από τις κρινόμενες αιτήσεις οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Τρικάλων και Μαγνησίας (ήδη Περιφέρεια Θεσσαλίας – Περιφερειακές Ενότητες Τρικάλων και Μαγνησίας) που ισχυρίζονται ότι τα επίμαχα έργα, συντελούν στην αναβάθμιση των περιοχών που βρίσκονται στην εδαφική τους περιφέρεια και η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ), διότι τα έργα, στα οποία αφορά η προσβαλλόμενη πράξη εξυπηρετούν και τους σκοπούς της δημόσιας επιχείρησης αυτής και έχουν ενταχθεί στο σχεδιασμό των δραστηριοτήτων της. Παραδεκτώς, επίσης, παρεμβαίνουν για να αποκρούσουν την δεύτερη από τις κρινόμενες αιτήσεις, οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Καρδίτσας, Τρικάλων και Μαγνησίας (ήδη Περιφέρεια Θεσσαλίας – Περιφερειακές Ενότητες Καρδίτσας, Τρικάλων και Μαγνησίας) και η ΔΕΗ. Παραδεκτώς, τέλος, παρεμβαίνουν για να αποκρούσουν την τρίτη υπό κρίση αίτηση οι Τοπικές Ενώσεις Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) Νομών Τρικάλων, Λάρισας, Καρδίτσας (ήδη Περιφερειακή Ένωση Δήμων – ΠΕΔ – Θεσσαλίας), οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Λάρισας και Μαγνησίας (ήδη Περιφέρεια Θεσσαλίας – Περιφερειακές Ενότητες Λάρισας και Μαγνησίας), η ΔΕΗ, καθώς και το Περιφερειακό Τμήμα Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (ΤΕΕ), εφ' όσον, μεταξύ των σκοπών του, συγκαταλέγεται και η προστασία του περιβάλλοντος (άρθρο 4 παρ. 2 ν. 1486/1984, Α' 161).

7. Επειδή, περιβαλλοντικοί όροι για επιμέρους τεχνικά έργα εντασσόμενα στο συνολικό σχέδιο εκτροπής υδάτων του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία είχαν εγκριθεί αρχικώς αφενός με την απόφαση 61414/21.4.1992 των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Τουρισμού, Γεωργίας, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, η οποία αφορούσε σήραγγα διοχέτευσης των υδάτων προς τη Θεσσαλία, μήκους 18,5 χιλιομέτρων, καθώς και φράγματα με τους αντίστοιχους ταμιευτήρες ύδατος και άλλα συναφή έργα στις

θέσεις Πύλη του νομού Τρικάλων και Μουζάκι του νομού Καρδίτσας, και αφετέρου με την απόφαση 16058/9.10.1991 των ίδιων Υπουργών, η οποία αφορούσε φράγματα με τους αντίστοιχους ταμιευτήρες και άλλα συναφή έργα στη φυσική κοίτη του ποταμού, στις θέσεις Μεσοχώρα του νομού Τρικάλων και Συκιά που εμπίπτει στην περιφέρεια των νομών Άρτας και Καρδίτσας. Οι δύο κοινές αυτές υπουργικές αποφάσεις ακυρώθηκαν, ύστερα από σχετικές αιτήσεις των και ήδη αιτούντων α) σωματείου με την επωνυμία «Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία», β) κοινωφελούς ιδρύματος με την επωνυμία «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ-WWF ΕΛΛΑΣ» και γ) αστικής εταιρείας με την επωνυμία «Ελληνική Εταιρεία για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς», με τις αποφάσεις 2759/1994 και 2760/1994, αντιστοίχως, του Συμβουλίου της Επικρατείας για το λόγο ότι δεν είχαν στηριχθεί σε συνθετική Μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ), η οποία να έχει υποβληθεί και αξιολογηθεί κατά τη διαδικασία που θεσπίζεται με το άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 1650/1986 (Α' 160) και την κοινή απόφαση 75308/5512/26.10.1990 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας (φ. 691/2.11.1990, τεύχ. Β') και η οποία να καλύπτει το σύνολο των επιμέρους έργων που προορίζονται για την πραγματοποίηση του εγχειρήματος της εκτροπής των υδάτων, ώστε να καταστεί δυνατό να διαγνωστεί και αξιολογηθεί η συνολική επίδραση στο περιβάλλον από την αλλοίωση του υδρολογικού ισοζυγίου μεταξύ Δυτικής Ελλάδας και Θεσσαλίας και να εκτιμηθούν σε όλη τους την έκταση οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της εκτροπής. Μετά τις ακυρωτικές αυτές αποφάσεις, συντάχθηκε με ευθύνη της Ειδικής Υπηρεσίας Δημόσιων Έργων Αχελώου της Γενικής Γραμματείας Δημόσιων Έργων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, ενιαία Μελέτη για το σύνολο των έργων της εκτροπής και στη συνέχεια εκδόθηκε η απόφαση 68526/3359/13.7.1995 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, με την οποία προεγκρίθηκε η χωροθέτηση των επιμέρους έργων που απαιτούνται για την εκτροπή. Στη συνέχεια με την κοινή απόφαση Α.Π. 23271/15.12.1995 των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Πολιτισμού, Γεωργίας και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας και των Αναπληρωτών Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και, συγκεκριμένα, α) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μεσοχώρας νομού Τρικάλων, β) σήραγγας μήκους 7.400 μέτρων από Μεσοχώρα έως την περιοχή Γλύστρας, γ) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Συκιάς, σε θέση που εμπίπτει στις περιφέρειες των νομών Άρτας και Καρδίτσας, δ) σήραγγας εκτροπής του ρου του ποταμού προς τη Θεσσαλία, μήκους 17.400 μέτρων, και υδροηλεκτρικού σταθμού στην έξοδο της σήραγγας και ε) αναρρυθμιστικής δεξαμενής και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μαυρομματίου νομού Καρδίτσας. Εξάλλου, με την απόφαση ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ.32/53451/1544/3.11.1995 του Υπουργού Πολιτισμού εγκρίθηκε η πραγματοποίηση των ως άνω έργων εκτροπής, τα οποία ήταν μερικώς διαφορετικά από εκείνα, τα οποία αφορούσαν οι αρχικώς ακυρωθείσες διοικητικές πράξεις, ενώ και για την εκτροπή προβλέφθηκε ανώτατο επιτρεπόμενο όριο εκτρεπόμενης ποσότητας ύδατος 600 εκατομμυρίων κ.μ. ετησίως, κατά μείωση του ορίου των 1.100 εκατομμυρίων κ.μ. ετησίως που είχε ορισθεί με την αρχική πράξη εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων, η οποία είχε ακυρωθεί από το Δικαστήριο. Κατά των ως άνω πράξεων ασκήθηκε αίτηση ακυρώσεως από τους ήδη αιτούντες, που έγινε δεκτή με την υπ' αριθ. 3478/2000 απόφαση της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας,

με την οποία κρίθηκε ότι ενόψει των διαπιστώσεων και αξιολογήσεων που περιέχονται στη ΜΠΕ συνάγεται ότι έγινε ενδελεχής και με επαρκή τεκμηρίωση στάθμιση των συνεπειών των επίμαχων έργων για το περιβάλλον προς την καλυπτόμενη με τα έργα αυτά ανάγκη, η οποία αφορά κυρίως τη διατήρηση και ενίσχυση της παραγωγικής ικανότητας της θεσσαλικής πεδιάδας. Κρίθηκε όμως περαιτέρω, ότι με τη Μελέτη αυτή δεν εξετάστηκαν εναλλακτικές λύσεις ως προς τον τρόπο κατασκευής, τη διάρθρωση και το μέγεθος των επίμαχων έργων, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η εκτροπή του Αχελώου κατά τρόπο ώστε να αποτραπεί η καταστροφή τουλάχιστον των περισσότερων αξιόλογων από τα μνημεία της περιοχής των έργων, μεταξύ των οποίων το Μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου Τρικάλων, εκκλησίες και τοξωτά λιθόκτιστα γεφύρια, και να μειωθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις από τα έργα αυτά. Κατόπιν τούτων, οι ως άνω πράξεις κρίθηκαν ακυρωτέες στο σύνολό τους, διότι η ήδη μνημονευθείσα παράλειψη της ΜΠΕ αναφέρεται σε ζήτημα κρίσιμο για την επιλογή της τελικής θέσης των επίμαχων έργων και τον καθορισμό του μεγέθους και του τρόπου κατασκευής και λειτουργίας τους και, κατ' ακολουθίαν, για το συνολικό σχεδιασμό των έργων που απαιτούνται για την πραγματοποίηση της μερικής εκτροπής των υδάτων του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία. Μετά την ως άνω ακυρωτική απόφαση της Ολομελείας του Δικαστηρίου, το ΥΠΕΧΩΔΕ αποφάσισε την εκπόνηση «συμπληρωματικής Μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων εκτροπής του Αχελώου ποταμού προς Θεσσαλία», με σκοπό, όπως στην ίδια τη Μελέτη που εκπονήθηκε το 2002 αναφέρεται, τη διερεύνηση ολοκληρωμένων εναλλακτικών σχημάτων εκτροπής του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία (που εξασφαλίζουν την εκτροπή συνολικής ποσότητας νερού ίσης με 600 εκ. m³ και καθιστούν το σύνολο του εγχειρήματος οικονομικά βιώσιμο), την εξαντλητική εξέταση της δυνατότητας προστασίας και διατήρησης in situ της μονής Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου, την ενσωμάτωση των νέων διοικητικών πράξεων και ρυθμίσεων που αφορούν στο σύνολο της περιοχής εξέλιξης των έργων και των περιοχών που επηρεάζονται από αυτά, την παρουσίαση των νέων οικολογικών, χωροταξικών, οικονομικών, κοινωνικών, ιστορικών και πολιτιστικών δεδομένων, τα οποία έχουν εν τω μεταξύ προκύψει στις παραπάνω περιοχές, και την εξειδίκευση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των επανορθωτικών μέτρων με βάση τις ειδικές τεχνικές μελέτες που έχουν εκπονηθεί στην περιοχή από το 1995 που συντάχθηκε η συνολική ΜΠΕ μέχρι το χρόνο συντάξεως της ως άνω Μελέτης του 2002. Εξάλλου, μεταξύ των στοιχείων που έχουν ληφθεί υπόψη για την εκπόνηση της νεώτερης αυτής ΜΠΕ, αναφέρεται σειρά ειδικών τεχνικών μελετών που συντάχθηκαν κατά τα έτη 1998-2000, η επικαιροποίηση της Μελέτης οικονομικής σκοπιμότητας των έργων εκτροπής του Αχελώου στη Θεσσαλία (1997), η Μελέτη αρχιτεκτονικής τεκμηρίωσης του συγκροτήματος της Ι.Μ. Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου (2000) και η Μελέτη για τη διαχείριση και παρακολούθηση του προγράμματος μελετών αναγνώρισης και περιγραφής των τύπων οικοτόπων (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2001). Τέλος, ως πηγή για τα υδρολογικά δεδομένα του Αχελώου χρησιμοποιήθηκε η Μελέτη του ΕΜΠ/ΤΥΠΥΘΕ (Ναλμπάντης, 1999), ενώ η γεωργοτεχνική Μελέτη για τον προσδιορισμό των υδατικών αναγκών της Θεσσαλίας αποτελεί «επικαιροποίηση» της Μελέτης του 1995 προκειμένου, όπως αναφέρεται στη ΜΠΕ, να γίνει η κατά το δυνατό προσαρμογή των στοιχείων στους επιμέρους περιορισμούς και όρους που τίθενται με την εφαρμογή της Agenda 2000. Η ως άνω συμπληρωματική ΜΠΕ εγκρίθηκε, κατ' επίκληση του ν. 3028/2002 (Α' 153), μετά και τη σχετική γνωμοδότηση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (11/26.2.2003), με την υπ' αριθ. ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Α1/Φ.39/ 73006/4608/13.3.2003 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού. Ακολούθως εκδόθηκε η κοινή υπουργική απόφαση εγκρίσεως

περιβαλλοντικών όρων ΑΠ. 131957/19.3.2003 των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Οικονομίας και Οικονομικών, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Ανάπτυξης, Γεωργίας και Πολιτισμού, με την οποία εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και συγκεκριμένα: α) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μεσοχώρας νομού Τρικάλων, β) σήραγγας μήκους 7.400 μέτρων από Μεσοχώρα έως την περιοχή Γλύστρας και ΥΗΣ Γλύστρας, γ) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Συκιάς, σε θέση που εμπίπτει στις περιφέρειες των νομών Άρτας και Καρδίτσας, δ) σήραγγας εκτροπής του ρου του ποταμού προς τη Θεσσαλία μήκους 17.400 μέτρων και υδροηλεκτρικού σταθμού στην έξοδο της σήραγγας και ε) αναρρυθμιστικής δεξαμενής και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μαυροματίου νομού Καρδίτσας. Οι όροι αυτοί ακυρώθηκαν και πάλι με την 1688/2005 απόφαση της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας. Με την τελευταία αυτή απόφαση κρίθηκε, ενόψει των ισχυουσών, κατά τον κρίσιμο χρόνο, διατάξεων του ν. 1739/1987, υπό το φως της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (ΕΕ L 327), ότι σύμφωνα με τις αρχές της βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων, ουσιώδους στοιχείου του φυσικού περιβάλλοντος, η εκτέλεση έργου αξιοποίησης υδατικών πόρων επιτρέπεται μόνον εφόσον αυτό εντάσσεται σε πρόγραμμα αναπτύξεως υδατικών πόρων, τα δε επίμαχα έργα, παρά το ότι αναμένεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην υδρολογική λεκάνη δύο ποταμών, του Αχελώου και του Πηνειού, καθώς και στα χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα της περιοχής, ουδέποτε εντάχθηκαν σε πρόγραμμα διαχείρισης υδατικών πόρων, το οποίο, όπως άλλωστε προέκυπτε, δεν είχε καταρτισθεί. Με την ίδια απόφαση η υπόθεση αναπέμφθηκε στη Διοίκηση για να κρίνει εάν εμμένει στην εκτέλεση του έργου, ενόψει των νέων πραγματικών και νομικών δεδομένων (είχε ήδη δημοσιευθεί ο ν. 3199/2003 για τη μεταφορά της ως άνω Οδηγίας) που ισχύουν για το επίδικο έργο, κατ' εκτίμηση των υδατικών αναγκών της Θεσσαλίας και της Δυτικής Στερεάς, ως και της προβλεπόμενης μορφής ανάπτυξης των περιοχών αυτών, στο πλαίσιο πάντοτε της βιώσιμης διαχείρισης των υδατικών πόρων. Ενόψει της ακυρωτικής αυτής αποφάσεως, με την 1186/2006 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας ακυρώθηκε η υπ' αριθ. 375/Κ.Ε 1900Γ/18.3.2005 απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, με την οποία εγκρίθηκε το αποτέλεσμα της δημοπρασίας για το έργο «Αποπεράτωση Φράγματος Συκιάς» και ανατέθηκε η κατασκευή του στην εταιρεία «ΜΗΧΑΝΙΚΗ Α.Ε.», διότι μετά την ακύρωση της πράξεως εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων εξέλιπε η νόμιμη προϋπόθεση διενέργειας του διαγωνισμού και αναθέσεως της εκτελέσεως του επίμαχου έργου. Ακολούθησε ο ν. 3481/2006 (Α' 162/2.8.2006), με το άρθρο 9 του οποίου τροποποιήθηκαν οι ρυθμίσεις του άρθρου 7 του ν. 3199/2003 και προβλέφθηκε ότι μέχρι την έγκριση του Εθνικού Προγράμματος Διαχείρισης και Προστασίας του υδατικού δυναμικού της Χώρας και των Σχεδίων Διαχείρισης των Περιφερειών, μπορούν να εγκρίνονται Σχέδια Διαχείρισης των υδάτων συγκεκριμένης λεκάνης απορροής και επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος σε άλλη λεκάνη, τα σχέδια δε αυτά, προκειμένου για έργα μεγάλης κλίμακας ή εθνικής σημασίας, εγκρίνονται με νόμο. Με τη διάταξη του άρθρου 13 (παράγρ. 1-3) του ίδιου ν. 3481/2006, τα έργα μερικής εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία χαρακτηρίστηκαν ως έργα μεγάλης κλίμακας και εθνικής σημασίας, εγκρίθηκε το Σχέδιο Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού και εγκρίθηκαν οι περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία των επίμαχων έργων. Με την παρ. 4 το ίδιου άρθρου 13 του Ν. 3481/2006

ορίσθηκαν τα εξής: «... 4. Δημόσια έργα, καθώς και έργα της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.), τα οποία δημοπρατήθηκαν και κατασκευάστηκαν ή βρίσκονται στο στάδιο κατασκευής και αφορούν σε έργα εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς Θεσσαλία και έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, επιτρέπεται να λειτουργήσουν ή να ολοκληρωθεί η κατασκευή τους σύμφωνα με το εγκρινόμενο σχέδιο διαχείρισης και τους εγκρινόμενους κατά την προηγούμενη παράγραφο περιβαλλοντικούς όρους.» Ενόψει της τελευταίας αυτής διατάξεως δόθηκε εντολή στην ανάδοχο εταιρεία να συνεχίσει τις εργασίες στο επίμαχο έργο, που είχαν διακοπεί προσωρινά μετά την μνημονευθείσα, 1186/2006, ακυρωτική απόφαση (σχετικά τα υπ' αριθ. 415/28.6.2006 και 567/14.9.2006 έγγραφα της ΕΥΔΕ Τμήματος κατασκευής Έργων Καρδίτσας).

8. Επειδή, εν συνεχεία ασκήθηκαν οι υπό κρίση αιτήσεις ακυρώσεως, επί των οποίων εκδόθηκε η ως άνω υπ' αριθμ. 3053/2009 απόφαση της Ολομελείας. Με την απόφαση αυτή το Δικαστήριο έκρινε, ότι το προαναφερθέν με αρ. πρωτ. 567/14.9.2006 έγγραφο της Ε.Υ.Δ.Ε. Ο.Σ.Υ.Ε., με το οποίο δόθηκε εντολή στην ανάδοχο εταιρεία να συνεχίσει τις εργασίες στο επίμαχο έργο, είναι εκτελεστή διοικητική πράξη, παραδεκτώς προσβαλλόμενη με αίτηση ακυρώσεως, διότι επήγετο μεταβολή στο νομικό κόσμο, αφού επέφερε τη δυσμενή για τους αιτούντες συνέπεια της, δυνάμει των προβλέψεων του νόμου 3481/2006 και των εγκριθέντων με αυτόν περιβαλλοντικών όρων, συνεχίσεως της εκτελέσεως του συνόλου του επίμαχου έργου της εκτροπής. Με την ίδια απόφαση έγινε δεκτό ότι, εφόσον με την ως άνω προσβαλλόμενη πράξη καθίστατο δυνατή η εκτέλεση του συνόλου του έργου, αντικείμενο της δίκης αποτελούσε η νομιμότητα του ενιαίου έργου της εκτροπής του Αχελώου ποταμού, παρά το γεγονός ότι η ως άνω προσβαλλόμενη πράξη αναφερόταν σε τμήμα του επίμαχου έργου και, συγκεκριμένα, στο φράγμα της Συκιάς. Τέλος, με την απόφαση αυτή υποβλήθηκαν στο ΔΕΕ προδικαστικά ερωτήματα ως εξής: 1) «Με την διάταξη του άρθρου 13 παρ. 6 της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ “για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων” (ΕΕ L 327) τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο (22.12.2009) για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισης υδάτινων πόρων ή θεσπίζεται μέχρι την ανωτέρω ημερομηνία ειδική προθεσμία μεταφοράς των σχετικών διατάξεων των άρθρων 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της ως άνω Οδηγίας;». Σε περίπτωση που το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κρίνει ότι με την ως άνω διάταξη της Οδηγίας τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισης υδάτινων πόρων, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 2) «Εθνική ρύθμιση, με την οποία επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από συγκεκριμένη Λεκάνη Απορροής Ποταμού (ΛΑΠ) σε άλλη ΛΑΠ, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια των Περιοχών Λεκάνης Απορροής Ποταμού (ΠΛΑΠ) εντός των οποίων βρίσκονται οι ΛΑΠ από και προς τις οποίες θα γίνει μεταφορά ύδατος, είναι σύμφωνη με τις διατάξεις των άρθρων 2, 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, δεδομένου μάλιστα ότι, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 15 της ως άνω Οδηγίας, βασική μονάδα διαχείρισης της ΛΑΠ είναι η ΠΛΑΠ, στην οποία ανήκει;». Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 3) «Κατά την έννοια των άρθρων 2, 3, 5, 6, 9, 13 και 15 της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από μια ΠΛΑΠ σε γειτονική ΠΛΑΠ; Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ο σκοπός αυτής της μεταφοράς μπορεί να είναι μόνο η κάλυψη αναγκών ύδρευσης ή μπορεί επίσης να εξυπηρετούνται η άρδευση και η παραγωγή ενέργειας; Σε κάθε περίπτωση απαιτείται, κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων της Οδηγίας, να έχει κριθεί αιτιολογημένα από τη Διοίκηση και επί τη βάσει της αναγκαίας επιστημονικής Μελέτης, ότι η ΠΛΑΠ υποδοχής αδυνατεί να

καλύπτει τις ανάγκες που έχει για ύδρευση, άρδευση κ.λ.π. με τους δικούς της υδάτινους πόρους;». Σε περίπτωση που το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κρίνει, ως προς το ερώτημα υπό στοιχείο 1), ότι με την διάταξη του άρθρου 13 παρ. 6 της Οδηγίας 2000/60/EK δεν τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο (22.12.2009) για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισης υδάτινων πόρων, αλλά θεσπίζεται ειδική προθεσμία μεταφοράς των σχετικών διατάξεων των άρθρων 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της εν λόγω Οδηγίας θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 4) «Εθνική ρύθμιση, θεσπιζόμενη εντός της ανωτέρω ειδικής προθεσμίας μεταφοράς, με την οποία επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από συγκεκριμένη Λεκάνη Απορροής Ποταμού (ΛΑΠ) σε άλλη ΛΑΠ, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια των Περιοχών Λεκάνης Απορροής Ποταμού (ΠΛΑΠ), εντός των οποίων βρίσκονται οι ΛΑΠ, από και προς τις οποίες θα γίνει μεταφορά ύδατος, θέτει, άνευ ετέρου, σε κίνδυνο το χρήσιμο αποτέλεσμα της εν λόγω Οδηγίας ή πρέπει, για να εκτιμηθεί το ζήτημα αν τίθεται σε κίνδυνο το χρήσιμο αποτέλεσμα της Οδηγίας, να ληφθούν υπ' όψη κριτήρια, όπως η κλίμακα των προβλεπομένων επεμβάσεων και οι σκοποί της μεταφοράς ύδατος;», 5) «Νομοθετική ρύθμιση, η οποία θεσπίζεται από εθνικό κοινοβούλιο και με την οποία εγκρίνονται σχέδια διαχείρισης ΛΑΠ χωρίς να προβλέπεται, από τους κρίσιμους εθνικούς κανόνες, στάδιο διαβουλεύσεως με το κοινό στη διαδικασία ενώπιον του εθνικού κοινοβουλίου και χωρίς να προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου ότι τηρήθηκε η προβλεπόμενη στην Οδηγία διαδικασία διαβουλεύσεως ενώπιον της Διοικήσεως, είναι σύμφωνη με τις ρυθμίσεις των άρθρων 13, 14 και 15 της Οδηγίας 2000/60/EK που αφορούν στις διαδικασίες ενημέρωσης, διαβούλευσης και συμμετοχής του κοινού;», 6) «Κατά την έννοια της Οδηγίας 85/337/EOK του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, “για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον” (EE L 175), όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 97/11/EK του Συμβουλίου, της 3ης Μαρτίου 1997 (EE L 73), ΜΠΕ που αφορά στην κατασκευή φραγμάτων και στην μεταφορά ύδατος και εισήχθη προς έγκριση ενώπιον του εθνικού κοινοβουλίου μετά από την δικαστική ακύρωση της πράξεως, με την οποία είχε ήδη εγκριθεί και για την οποία είχε ήδη τηρηθεί η διαδικασία δημοσιότητας, χωρίς να τηρηθεί εκ νέου η διαδικασία αυτή, καλύπτει τις απαιτήσεις των διατάξεων των άρθρων 1, 2, 5, 6, 8 και 9 της ως άνω Οδηγίας για ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού;», 7) «Εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2001/42/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001, “σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων” (EE L 197) σχέδιο εκτροπής ποταμού, το οποίο α) αφορά στην κατασκευή φραγμάτων και στη μεταφορά ύδατος από μια ΠΛΑΠ σε άλλη, β) εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2000/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23.10.2000 “για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων” (EE L 327), γ) αφορά σε έργα της Οδηγίας 85/337/EOK του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, “για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον” (EE L 175) και δ) ενδέχεται να έχει περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε περιοχές της Οδηγίας 92/43/EOK του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, “για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας” (EE L 206);». Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 8) «Κατά την έννοια του άρθρου 13 παρ. 1 της Οδηγίας 2001/42/EK, μπορούν να θεωρηθούν ως τυπικές προπαρασκευαστικές πράξεις που εκδόθηκαν πριν από τις 21 Ιουλίου 2004, έτσι ώστε να μην υφίσταται υποχρέωση για εκπόνηση Μελέτης στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης, πράξεις που αφορούσαν στο επίδικο έργο

και έχουν ακυρωθεί αναδρομικώς με δικαστικές αποφάσεις;». Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 9) «Κατά την έννοια του άρθρου 11 παρ. 2 της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ, σε περίπτωση που σχέδιο emπίπτει ταυτόχρονα στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω Οδηγίας, καθώς και σε αυτό των οδηγιών 2000/60/ΕΚ και 85/337/ΕΚ που, επίσης, απαιτούν την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου, αρκούν για την τήρηση των απαιτήσεων της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ οι μελέτες που έχουν εκπονηθεί, με βάση τα οριζόμενα στις οδηγίες 2000/60/ΕΚ και 85/337/ΕΚ, ή θα πρέπει να εκπονηθεί αυτοτελής Μελέτη στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης;», 10) «Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, “για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας” (ΕΕ L 206), οι περιοχές που περιλαμβάνονταν στους εθνικούς καταλόγους των τόπων κοινοτικής σημασίας (ΤΚΣ) και, τελικώς, συμπεριελήφθησαν στον κοινοτικό κατάλογο των ΤΚΣ, καταλαμβάνονταν από την προστασία της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, πριν από το χρόνο δημοσιεύσεως της 2006/613/ΕΚ απόφασης της Επιτροπής της 19ης Ιουλίου 2006, με την οποία εγκρίθηκε ο κατάλογος των προστατευόμενων ΤΚΣ για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή;», 11) «Είναι δυνατόν, κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, οι αρμόδιες εθνικές αρχές να παράσχουν άδεια για την πραγμάτωση σχεδίου εκτροπής ύδατος, μη άμεσα συνδεδεμένου ή αναγκαίου για τη διατήρηση περιοχής που εντάσσεται σε Ζώνη Ειδικής Προστασίας, όταν σε όλες τις μελέτες που περιλαμβάνονται στο φάκελο του έργου αυτού διαπιστώνεται η παντελής έλλειψη στοιχείων ή η απουσία αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της περιοχής αυτής;», 12) «Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, λόγοι κυρίως αρδευτικοί και δευτερευόντως υδρευτικοί, για τους οποίους επιχειρείται σχέδιο εκτροπής ύδατος, μπορούν να αποτελέσουν το επιτακτικό δημόσιο συμφέρον που απαιτεί η Οδηγία, προκειμένου να επιτραπεί η διενέργεια του έργου αυτού, παρ’ όλες τις αρνητικές επιπτώσεις του στις προστατευόμενες από την ως άνω Οδηγία περιοχές;». Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 13) «Για τον καθορισμό της επάρκειας των αντισταθμιστικών μέτρων που είναι αναγκαία, προκειμένου να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής μιας περιοχής Natura 2000, η οποία βλάπτεται από σχέδιο εκτροπής ύδατος, είναι, κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, ληπτέα υπ’ όψιν κριτήρια, όπως το εύρος της ως άνω εκτροπής και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται;», 14) «Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, ερμηνευόμενων υπό το φως της αρχής της αειφόρου αναπτύξεως, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 ΣυνθΕΚ, δύνανται οι αρμόδιες εθνικές αρχές να παράσχουν άδεια για την πραγμάτωση σχεδίου εκτροπής ύδατος εντός περιοχής Natura 2000, μη άμεσα συνδεδεμένου ή αναγκαίου για τη διατήρηση της συνοχής της περιοχής αυτής, όταν από την ΜΠΕ του εν λόγω σχεδίου προκύπτει ότι αυτό θα έχει ως συνέπεια την μετατροπή φυσικού ποτάμιου οικοσυστήματος σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα;».

9. Επειδή, επί των προδικαστικών αυτών ερωτημάτων το ΔΕΕ απάντησε με την μνημονευθείσα από 11.9.2012 απόφασή του. Ειδικότερα, το ως άνω Δικαστήριο έκρινε ότι 1) Τα άρθρα 13, παρ. 6, και 24, παρ. 1, της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ έχουν την έννοια ότι ορίζουν, αντιστοίχως, την 22α Δεκεμβρίου 2009 ως ημερομηνία εκπνοής της προθεσμίας που τάσσεται στα κράτη μέλη για τη δημοσίευση των σχεδίων διαχειρίσεως των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού και την 22α Δεκεμβρίου

2003 ως ημερομηνία εκπονοής της απώτατης προθεσμίας που έχουν στη διάθεσή τους τα κράτη μέλη για τη μεταφορά της Οδηγίας, 2) Η Οδηγία 2000/60 έχει την έννοια ότι: δεν απαγορεύει, καταρχήν, εθνική ρύθμιση με την οποία επιτρέπεται, πριν τις 22 Δεκεμβρίου 2009, η μεταφορά ύδατος από μια λεκάνη απορροής ποταμού σε άλλη λεκάνη απορροής ποταμού ή από μια περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού σε άλλη περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, όταν δεν έχουν ακόμη εκπονηθεί, από τις αρμόδιες εθνικές αρχές, τα σχέδια διαχείρισεως των οικείων περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού· η μεταφορά αυτή δεν πρέπει να είναι ικανή να θέσει σε σοβαρό κίνδυνο την επίτευξη των σκοπών που επιδιώκει η Οδηγία· εντούτοις η εν λόγω μεταφορά, στο μέτρο που μπορεί να έχει ως προς τα ύδατα τις αρνητικές συνέπειες που αναφέρονται στο άρθρο 4, παρ. 7, της ίδιας Οδηγίας, μπορεί να επιτραπεί, αν πληρούνται τουλάχιστον οι προϋποθέσεις που προβλέπονται από τα σημεία α' έως δ' της ίδιας διατάξεως, το δε γεγονός ότι η λεκάνη απορροής ποταμού ή η περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού υποδοχής αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες της για ύδρευση, άρδευση ή παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με τους δικούς της υδάτινους πόρους δεν αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου η μεταφορά αυτή να είναι σύμφωνη με την εν λόγω Οδηγία, υπό τον όρο ότι πληρούνται οι προεκτεθείσες προϋποθέσεις. 3) Η έγκριση από εθνικό κοινοβούλιο σχεδίων διαχείρισεως λεκάνης απορροής ποταμού χωρίς να έχει τηρηθεί η διαδικασία ενημερώσεως, διαβουλευσεως και συμμετοχής του κοινού δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 14 της Οδηγίας 2000/60 και ιδίως στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού. 4) Η Οδηγία 85/337/ΕΟΚ έχει την έννοια ότι δεν απαγορεύει νόμο, όπως ο νόμος 3481/2006, που ψηφίστηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο στις 2 Αυγούστου 2006 και με τον οποίο εγκρίθηκε σχέδιο μερικής εκτροπής των υδάτων ποταμού βάσει ΜΠΕ του σχεδίου αυτού, η οποία είχε χρησιμεύσει ως βάση για την έκδοση διοικητικής απόφασεως κατόπιν διαδικασίας σύμφωνης με τις υποχρεώσεις ενημερώσεως και συμμετοχής του κοινού που επιβάλλει η εν λόγω Οδηγία και ενώ η διοικητική αυτή απόφαση ακυρώθηκε δικαστικώς, υπό την προϋπόθεση ότι ο εν λόγω νόμος συνιστά ειδική νομοθετική πράξη, κατά τρόπον ώστε η επίτευξη των σκοπών της εν λόγω Οδηγίας να καθίσταται δυνατή μέσω της νομοθετικής διαδικασίας. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να κρίνει αν πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές. Προς τούτο, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη τόσο το περιεχόμενο της εκδοθείσας νομοθετικής πράξεως όσο και το σύνολο της νομοθετικής διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοσή της καθώς και, μεταξύ άλλων, τις προπαρασκευαστικές πράξεις και τις κοινοβουλευτικές συζητήσεις. 5) Σχέδιο μερικής εκτροπής των υδάτων ποταμού, όπως το επίδικο, δεν πρέπει να θεωρείται ως σχέδιο ή πρόγραμμα το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων. 6) Οι περιοχές οι οποίες περιλαμβάνονταν στον εθνικό κατάλογο των τόπων κοινοτικής σημασίας που διαβιβάστηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, παρ. 1, δεύτερο εδάφιο, της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και οι οποίες κατόπιν περιελήφθησαν στον κατάλογο των ΤΚΣ που εγκρίθηκε με την απόφαση 2006/613/ΕΚ της Επιτροπής, περί εγκρίσεως, κατ' εφαρμογή της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, του καταλόγου των προστατευόμενων τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή, καταλαμβάνονταν από την προστασία της οικείας Οδηγίας από της κοινοποίησεως της αποφάσεως 2006/613 στο οικείο κράτος μέλος και πριν ακόμη δημοσιευθεί η εν λόγω απόφαση. Συγκεκριμένα, το οικείο κράτος μέλος όφειλε, μετά την κοινοποίηση της εν λόγω αποφάσεως σε αυτό, να λάβει επίσης τα μέτρα προστασίας που προβλέπονται από το άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 4, της ως άνω Οδηγίας. 7) Η Οδηγία 92/43, και ιδίως το άρθρο 6, παράγραφοι 3 και 4, αυτής, έχει

την έννοια ότι απαγορεύει την υλοποίηση σχεδίου εκτροπής ύδατος μη άμεσα συνδεόμενου ή αναγκαίου για τη διατήρηση ζώνης ειδικής προστασίας, πλην όμως δυνάμενου να επηρεάσει σημαντικά τη ζώνη αυτή, ελλείψει στοιχείων ή αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της περιοχής αυτής. 8) Η Οδηγία 92/43, και, ιδίως, το άρθρο 6, παρ. 4, αυτής, έχει την έννοια ότι λόγοι, αφενός, αρδευτικοί και, αφετέρου, υδρευτικοί, για τους οποίους επιχειρείται σχέδιο εκτροπής ύδατος, μπορούν να αποτελέσουν επιτακτικό δημόσιο συμφέρον ικανό να δικαιολογήσει την υλοποίηση σχεδίου, το οποίο έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα των οικείων περιοχών. Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να κρίνει αν το επίδικο σχέδιο έχει πράγματι επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα ενός ή περισσοτέρων ΤΚΣ όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας και/ή ένα είδος προτεραιότητας. Στην περίπτωση που το σχέδιο αυτό έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα τόπου κοινοτικής σημασίας, όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας και/ή ένα είδος προτεραιότητας, η υλοποίηση του σχεδίου μπορεί, καταρχήν, να δικαιολογηθεί από λόγους υδρευτικούς. Υπό ορισμένες περιστάσεις, η υλοποίηση του σχεδίου θα μπορούσε να δικαιολογηθεί βάσει των θετικών συνεπειών πρωταρχικής σημασίας που η άρδευση έχει για το περιβάλλον. Αντιθέτως, η άρδευση δεν συνδέεται, καταρχήν, με λόγους αναγόμενους στην υγεία των ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια, οι οποίοι να δικαιολογούν την υλοποίηση σχεδίου όπως το επίδικο. 9) Κατά την έννοια της Οδηγίας 92/43, και, ιδίως, του άρθρου 6, παρ. 4, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, αυτής, για τη διαπίστωση της καταλληλότητας των αντισταθμιστικών μέτρων πρέπει να ληφθούν υπόψη το εύρος της εκτροπής ύδατος και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται. 10) Η Οδηγία 92/43, και ιδίως το άρθρο 6, παρ. 4, πρώτο εδάφιο, αυτής, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα της αρχής της αειφόρου αναπτύξεως, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 ΕΚ, επιτρέπει, προκειμένου περί περιοχών εντός του δικτύου Natura 2000, τη μετατροπή φυσικού ποτάμιου οικοσυστήματος σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα υπό τον όρο ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις που ορίζει η διάταξη αυτή της οικείας Οδηγίας.

10. Επειδή, όπως προαναφέρθηκε, το συνολικό έργο της εκτροπής περιλαμβάνει τα εξής επιμέρους έργα: α) φράγμα, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικό σταθμό στην περιοχή Μεσοχώρας Νομού Τρικάλων, β) σήραγγα μήκους 7.400 μέτρων από Μεσοχώρα έως την περιοχή Γλύστρας και υδροηλεκτρικό σταθμό Γλύστρας, γ) φράγμα, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικό σταθμό στην περιοχή Συκιάς, σε θέση που εμπίπτει στις περιφέρειες των Νομών Άρτας και Καρδίτσας, δ) σήραγγα εκτροπής του ρου του ποταμού προς τη Θεσσαλία μήκους 17.400 μέτρων και υδροηλεκτρικό σταθμό στην έξοδο της σήραγγας και ε) αναρρυθμιστική δεξαμενή και υδροηλεκτρικό σταθμό στην περιοχή Μαυρομματίου Νομού Καρδίτσας. Η σημερινή κατάσταση των έργων αυτών είναι η εξής: Το υποέργο της Μεσοχώρας έχει σχεδόν ολοκληρωθεί. Το υποέργο του φράγματος της Συκιάς έχει προχωρήσει αρκετά, υπολείπεται όμως σημαντικό μέρος εργασιών για την ολοκλήρωσή του, όπως προκύπτει δε από τα στοιχεία του φακέλου, οι εργασίες αυτές περιλαμβάνουν περαιτέρω εκσκαφές, αλλά και επεμβάσεις στην κοίτη του ποταμού Αχελώου για τη θεμελίωση του πυρήνα του φράγματος. Από τα ίδια στοιχεία προκύπτει ότι στο υποέργο της σήραγγας εκτροπής έχουν ολοκληρωθεί οι εργασίες διάνοιξης και υπολείπονται οι εργασίες επένδυσης με σκυρόδεμα, ενώ τα λοιπά υποέργα δεν έχουν ακόμη ξεκινήσει. Συνεπώς, μεγάλο τμήμα του έργου της εκτροπής είναι ακόμη ανεκτέλεστο. Τέλος, με την υπ' αριθμ. 268/2011 απόφαση της Επιτροπής Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας επιτράπη η πραγματοποίηση μόνο των αναγκαίων εργασιών για την αποτροπή του κινδύνου κατάρρευσης της ήδη διανοιγείσας

σήραγγας του Αχελώου, υπό την προϋπόθεση ότι η Διοίκηση δεν θα χρησιμοποιήσει εργοτάξια εγκατεστημένα στις κοίτες του Αχελώου και των παραποτάμων του, η δε απόληψη των απαραίτητων αδρανών υλικών δεν θα γίνει από τις κοίτες των ποταμών, αλλά από νομίμως λειτουργούντα λατομεία.

11. Επειδή, ως προς την προστασία των υδατικών πόρων, ισχύει η Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23.10.2000 για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (ΕΕ L 327), στο προοίμιο της οποίας επισημαίνεται, η ανάγκη συνετής και ορθολογικής αξιοποίησης των φυσικών πόρων, με βάση τις αρχές της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης (άρθρο 174 της Συνθήκης), και η ανάγκη ενσωμάτωσης της προστασίας και βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων σε άλλους τομείς κοινοτικής πολιτικής, μεταξύ των οποίων η γεωργική, η περιφερειακή και η τουριστική πολιτική και η αλληλεξάρτηση επιφανειακών και υπογείων υδάτων. Με την Οδηγία αυτή (άρθρο 1 παρ. 1) επιδιώκεται η θέσπιση πλαισίου για την προστασία των εσωτερικών επιφανειακών, των μεταβατικών, των παράκτιων και των υπόγειων υδάτων, το οποίο, πλην άλλων, να αποτρέπει την περαιτέρω επιδείνωση, να προστατεύει και να βελτιώνει την κατάσταση των υδάτινων οικοσυστημάτων και των χερσαίων οικοσυστημάτων και υγροτόπων που εξαρτώνται αμέσως από αυτά και να προωθεί τη βιώσιμη χρήση του νερού βάσει μακροπρόθεσμης προστασίας των διαθέσιμων υδάτινων πόρων. Ειδικότερα, στο άρθρο 4, παρ. 7, της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ ορίζεται ότι «Τα κράτη μέλη δεν παραβιάζουν την παρούσα Οδηγία εφόσον: - η αδυναμία επίτευξης καλής κατάστασης των υπόγειων υδάτων, καλής οικολογικής κατάστασης (...) ή πρόληψης της υποβάθμισης της κατάστασης ενός συστήματος επιφανειακών ή υπόγειων υδάτων, οφείλεται σε νέες τροποποιήσεις των φυσικών χαρακτηριστικών του συστήματος επιφανειακών υδάτων ή σε μεταβολές της στάθμης των συστημάτων υπόγειων υδάτων, ή – η αδυναμία πρόληψης της υποβάθμισης από την άριστη στην καλή κατάσταση ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων είναι αποτέλεσμα νέων ανθρώπινων δραστηριοτήτων βιώσιμης ανάπτυξης και εφόσον πληρούνται όλες οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) λαμβάνονται όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για το μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων στην κατάσταση του υδατικού συστήματος· β) η αιτιολογία των τροποποιήσεων ή των μεταβολών εκτίθεται ειδικά στο σχέδιο διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού που επιβάλλει το άρθρο 13, οι δε στόχοι αναθεωρούνται ανά εξαετία· γ) οι λόγοι για τις τροποποιήσεις ή τις μεταβολές αυτές υπαγορεύονται επιτακτικά από το δημόσιο συμφέρον και/ή τα οφέλη για το περιβάλλον και την κοινωνία από την επίτευξη των στόχων που εξαγγέλλονται στην παράγραφο 1 υπερκαλύπτονται από τα οφέλη των νέων τροποποιήσεων ή μεταβολών για την υγεία των ανθρώπων, για τη διαφύλαξη της ασφάλειάς τους ή για τη βιώσιμη ανάπτυξη και δ) οι ευεργετικοί στόχοι τους οποίους εξυπηρετούν αυτές οι τροποποιήσεις ή μεταβολές των υδάτινων συστημάτων δεν μπορούν για τεχνικούς λόγους ή λόγω υπέρμετρου κόστους, να επιτευχθούν με άλλα μέσα που συνιστούν πολύ καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή».

12. Επειδή, ερμηνεύοντας την ως άνω διάταξη της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, το ΔΕΕ έκρινε με την προαναφερθείσα από 11.9.2012 απόφασή του, ότι «Μολονότι (...) η εν λόγω παρ. 7 δεν έχει εφαρμογή, αυτή καθεαυτή, σε ένα σχέδιο έργων το οποίο εγκρίθηκε στις 2 Αυγούστου 2006, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια διαχείρισης των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού σχετικά με τις λεκάνες απορροής ποταμού τις οποίες αφορά το σχέδιο αυτό, εντούτοις το εν λόγω σχέδιο δεν πρέπει να υπόκειται σε αυστηρότερες προϋποθέσεις απ' ό,τι αν είχε εγκριθεί μετά την ημερομηνία κατά την οποία το άρθρο 4 της Οδηγίας 2000/60 κατέστη εφαρμοστέο επ' αυτού. Στην περίπτωση τέτοιου σχεδίου, τα κριτήρια και οι προϋποθέσεις που

προβλέπονται από το άρθρο 4, παρ. 7, της Οδηγίας 2000/60 μπορούν, κατ' ουσίαν, να εφαρμοστούν κατ' αναλογία και ενδεχομένως, *mutatis mutandis*, ως μέγιστοι δυνατοί περιορισμοί στο σχέδιο αυτό. Πάντως, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 15 της εν λόγω Οδηγίας, η ύδρευση συνιστά υπηρεσία κοινής ωφέλειας. Όσον αφορά την άρδευση και την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, από το άρθρο 4, παρ. 3, στοιχείο α', περίπτωση iii, της ίδιας Οδηγίας προκύπτει ότι, καταρχήν, αυτές ικανοποιούν επίσης το δημόσιο συμφέρον. Εν συνεχεία, ένα σχέδιο όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, το οποίο δεν υπάγεται στο άρθρο 4 της Οδηγίας 2000/60 και το οποίο θα μπορούσε να έχει ως προς τα ύδατα τις αρνητικές συνέπειες που αναφέρονται στην παράγραφο 7 του εν λόγω άρθρου, θα μπορούσε να εγκριθεί, αν τουλάχιστον: – λαμβάνονταν όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για τον μετριασμό των αρνητικών συνεπειών στην κατάσταση του υδατικού συστήματος· – η αιτιολογία των τροποποιήσεων ή των μεταβολών εκτίθετο ειδικά· – το σχέδιο αυτό υπαγορευόταν από δημόσιο συμφέρον συνιστάμενο ιδίως στην ύδρευση, στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας ή στην άρδευση και/ή αν τα οφέλη για το περιβάλλον και την κοινωνία από την επίτευξη των στόχων που εξαγγέλλονται στην παράγραφο 1 του άρθρου υπερκαλύπτονταν από τα οφέλη του σχεδίου αυτού για την υγεία των ανθρώπων, για τη διαφύλαξη της ασφάλειάς τους ή για τη βιώσιμη ανάπτυξη, και – τέλος, οι χρήσιμοι στόχοι τους οποίους επιδιώκει το σχέδιο αυτό δεν μπορούσαν, για τεχνικούς λόγους ή λόγω υπέρμετρου κόστους, να επιτευχθούν με άλλα μέσα τα οποία θα συνιστούσαν σαφώς καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή. (...)».

13. Επειδή, από τη Μελέτη Διαχείρισης των υδάτων απορροής Αχελώου ποταμού προκύπτουν τα εξής: Στο Α' μέρος της εν λόγω Μελέτης αναλύεται και καταγράφεται το υδατικό δυναμικό της λεκάνης του Αχελώου ποταμού και, ειδικότερα, διαπιστώνεται ότι για τη θέση Συκιά από την οποία προτείνεται η απόληψη έως 600 εκατ. κ.μ. για την κάλυψη των αναγκών του γειτονικού υδατικού διαμερίσματος Θεσσαλίας, οι αντίστοιχες ποσότητες διαμορφώνονται σε 1,45 δισεκ. κ.μ. μέση υπερετήσια απορροή, κυμαινόμενη στο 50% του χρόνου μεταξύ των τιμών 1,19 δισεκ. κ.μ. και 1,70 δισεκ. κ.μ. με απολύτως ελάχιστη τιμή τα 0,72 δισεκ. κ.μ. και απολύτως μέγιστη τα 2,04 δισεκ. κ.μ. (βλ. σελ. 4 περίληψης). Περαιτέρω, στο Δ' μέρος της Μελέτης αναλύονται τα χαρακτηριστικά των διαχειριστικών σεναρίων, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις εκδοχές ως προς την υποδομή και τις χρήσεις, εξειδικεύονται δε οι διαχειριστικοί στόχοι των σχεδίων κατά περίπτωση. Ειδικότερα, ορίζεται σε όλα τα σενάρια ως βασικός στόχος η ικανοποίηση αναγκών στην περιοχή της Μελέτης και η διατήρηση περιβαλλοντικών παροχών κατάντη Στράτου, Μεσοχώρας ή Συκιάς αντίστοιχα (βλ. σελ. 23 περίληψης). Εξάλλου, στην παρ. 7.5 του Παραρτήματος Β' του ν. 3481/2006 (σελ. 1807) διατυπώνονται τα συμπεράσματα από την ανάλυση των διαχειριστικών σεναρίων και διαπιστώνεται ότι με την εκτροπή από τον ποταμό Αχελώο έως 600 εκατ. κ.μ. ετησίως, από την ανάπτυξη αρδευτικών δικτύων επιτυγχάνεται η τήρηση της περιβαλλοντικής παροχής στον ποταμό Πηνειό και αποφεύγεται η άντληση των μόνιμων αποθεμάτων των υπόγειων υδροφορέων. Ανάλογα δε με την κατανάλωση ανά στρέμμα και την υλοποίηση έργων ταμίευσης στη Θεσσαλία, η μέση ετήσια εκτροπή από τον ποταμό Αχελώο κυμαίνεται από 210 έως 596 εκατ. κ.μ. νερού. Εξάλλου, από τη ΜΠΕ του έργου προκύπτουν τα εξής: Στον άνω ρου του Αχελώου ποταμού αναμένονται, κατά τη φάση κατασκευής των έργων, επιπτώσεις τόσο στην ποσότητα όσο και στην ποιότητα απορροής και στην δίαιτα των υδατορευμάτων, οφειλόμενες στην επίχωση της κοίτης των υδατορευμάτων για την κατασκευή εργοταξίων, στην απόρριψη εντός της κοίτης ακατάλληλων και πλεοναζόντων προϊόντων εκσκαφής, στην απόληψη υλικών από την κοίτη του Αχελώου για την κατασκευή του φράγματος Συκιάς καθώς και στην

κατασκευή έργων προσπέλασης. Από τη λειτουργία των νέων υδροηλεκτρικών έργων δεν αναμένονται σημαντικές επιπτώσεις στα μορφολογικά και τοπιολογικά χαρακτηριστικά του συνόλου της λεκάνης απορροής του Αχελώου. Στην περιοχή των εκβολών του Αχελώου δεν αναμένεται σημαντική μείωση της ποσότητας γλυκού νερού που εισρέει στις λιμνοθάλασσες. Η ποσότητα αυτή υπολογίζεται κατά μέγιστο σε 6% της συνολικά απαγόμενης προς τις λιμνοθάλασσες ποσότητας από διάφορες προελεύσεις και μπορεί να υποκατασταθεί με αύξηση της παροχής αρδευτικού νερού από το σύστημα Λυσιμαχίας - Τριχωνίδας. Μικρής κλίμακας αρνητικές επιπτώσεις θα εμφανισθούν κατά τη φάση κατασκευής των έργων σχετιζόμενες με την εξόρυξη, προσωρινή αποθήκευση και διάθεση των μάζων των οποίων θα πρέπει να γίνει προγραμματισμένη και ελεγχόμενη διάθεσή τους. Κατά τη φάση λειτουργίας των έργων είναι δυνατόν, λόγω της διαβροχής των πρανών στη θέση των ταμιευτήρων να εμφανισθούν τοπικά προβλήματα κατολισθήσεων και διαβρώσεων λόγω κυματισμού τα οποία θα μπορούν να αντιμετωπισθούν με κατάλληλα τεχνικά έργα όπου απαιτείται. Επίσης αναμένονται διαβρώσεις της κοίτης κατάντη της Συκιάς, λόγω μείωσης της περιεκτικότητας του νερού σε στερεά. Οι επιπτώσεις κατά τη φάση λειτουργίας του έργου θα είναι σημαντικές στην περιοχή της Συκιάς λόγω της μετατροπής σε λίμνη τμήματος των φαραγγιών του Αχελώου και του Κουμπουριανίτικου, αλλά και λόγω της έντονης αυξομείωσης της στάθμης του ομώνυμου ταμιευτήρα. Εξάλλου, προβλέπεται ότι θα υπάρξουν μεταβολές που θα επηρεάσουν κυρίως τη βλάστηση και θα δημιουργήσουν οχλήσεις για την πανίδα για ένα χρονικό διάστημα της τάξης των 10 ετών, μέχρι να αποκατασταθούν νέες ισορροπίες. Πρόκειται πάντως για καταστροφή μικρού ποσοστού τύπων φυσικών ενδιατημάτων που είναι κοινά στο σύνολο του ευρύτερου γεωγραφικού πλαισίου, με αποτέλεσμα η κατάληψη εδάφους για την κατασκευή των έργων να μην προκαλέσει την εξαφάνιση σπάνιων ή προστατευόμενων ειδών χλωρίδας, ούτε σημαντική καταστροφή βιοτόπων σπάνιων ή προστατευόμενων ειδών πανίδας. Επιπτώσεις από την εκτροπή δεν αναμένονται στα οικοσυστήματα των εκβολών του Αχελώου, εφόσον διασφαλισθεί συνεχής παροχή νερού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, η οποία έχει προσδιορισθεί σε 21,3 m³/s στις εκβολές κατάντη του φράγματος Σπολάιτα. Περαιτέρω, διαπιστώνεται ότι στην Αιτωλοακαρνανία, με κατάλληλη διαχείριση του νερού μέσω των υφισταμένων έργων και αξιοποίηση των φυσικών ταμιευτήρων, πρακτικά δεν αναμένονται επιπτώσεις. Γενικά, διαπιστώνεται ότι στα φυσικά οικοσυστήματα οι επιπτώσεις λόγω των έργων θα είναι τοπικά περιορισμένες, μη αντιστρεπτές και μερικώς αντιμετωπίσιμες. Αρνητικές επιπτώσεις μετρίου βαθμού κατά τη λειτουργία των έργων αναμένονται κυρίως στην παραποτάμια βλάστηση. Αναμένονται όμως θετικές επιπτώσεις από «τη δημιουργία ενός νέου αξιόλογου λιμναίου τοπίου και την δυνατότητα δημιουργίας νέων βιοτόπων». Τέλος, για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων των έργων προτείνεται, μεταξύ άλλων, η διατήρηση μιας ελάχιστης συνεχούς παροχής στην κοίτη του ποταμού Αχελώου, με την υποχρεωτική διέλευση καταλλήλων ποσοτήτων νερού σε συνεχή βάση αμέσως κατάντη των ταμιευτήρων (Μεσοχώρας, 1,5 m³/s, Συκιάς 5 m³/s, Στράτου, 21,3 m³/s). Εξάλλου, στο Παράρτημα Γ' του ν. 3481/2006 περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οι εξής περιβαλλοντικοί όροι: α) προβλέπεται ο καθορισμός του τρόπου λειτουργίας των έργων καθώς και των ποσοτήτων νερού που εκτρέπονται προς τη Θεσσαλία (μέχρι της ποσότητας των 600 εκατ. κ.μ/έτος) στην περίπτωση παρατεταμένων διαδοχικών ξηρών ετών από τις Περιφερειακές Υπηρεσίες Διαχείρισης Υδατικών Πόρων (παρ. 4), β) προβλέπεται η πλήρης αποκατάσταση της αρχικής διατομής της κοίτης των υδατορευμάτων, η διαμόρφωση των παρόχθιων περιοχών κατά τρόπο ώστε να μην αλλοιώνεται η παροχτευτικότητα των ρευμάτων,

καθώς και οι αναγκαίες εργασίες αποκατάστασης, όπου αυτό είναι δυνατόν, της παρόχθιας βλάστησης η οποία έχει αποψιλωθεί (παρ. 13) και γ) ορίζεται ελάχιστη οικολογική παροχή ίση με 5 m³/s στο τμήμα του ποταμού Αχελώου από το φράγμα Συκιάς έως τον ταμιευτήρα Κρεμαστών, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, μετρούμενης κατάντη του φράγματος Συκιάς, και παροχή 1,5 m³/s στο τμήμα του ποταμού από το φράγμα Μεσοχώρας έως τον ταμιευτήρα Συκιάς (παρ. 40.2-3).

14. Επειδή, το επίδικο σχέδιο διαχείρισης υδάτων, παρότι αφορά σε έργο εθνικής εμβέλειας, τεραστίου εύρους και αντιστοίχων συνεπειών, δεν είναι προϊόν ολοκληρωμένης διαδικασίας προγραμματισμού, αλλά αποσκοπεί αποκλειστικά στην πραγματοποίηση έργου, του οποίου οι περιβαλλοντικοί όροι θεωρήθηκαν δεδομένοι, αφού ελήφθη υπόψη η ΜΠΕ του 2002, η οποία είχε συνταχθεί πριν την έγκριση του σχεδίου διαχείρισης και προς την οποία προσαρμόστηκε, κατ' ουσίαν, το σχέδιο διαχείρισης. Εξάλλου, όπως έχει ήδη γίνει δεκτό με την 3053/2009 απόφαση της Ολομελείας, δεν έχουν ληφθεί μέτρα για την αντιμετώπιση του προβλήματος ανεπάρκειας υδάτινων πόρων, δηλαδή έλεγχος γεωτρήσεων, μικρά έργα αξιοποίησης των υδάτων της Θεσσαλίας και προσαρμογή των καλλιεργειών στη νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική, με εγκατάλειψη των υδροβόρων καλλιεργειών και αντικατάσταση των μεθόδων άρδευσης, ώστε να μην σπαταλώνται πολύτιμοι υδάτινοι πόροι. Τέλος, το γεγονός ότι το επίδικο έργο σχεδιάστηκε ελλιπώς και χωρίς να ληφθούν υπ' όψιν όλες οι εναλλακτικές λύσεις, προκύπτει και από τα προς έγκριση σχέδια διαχείρισης υδατικών πόρων Δυτικής Στερεάς και Θεσσαλίας, με τα οποία μεταβάλλονται ουσιώδη χαρακτηριστικά του έργου. Συγκεκριμένα, α) το έργο επαναπροσδιορίζεται και η απαραίτητη ποσότητα εκτρεπόμενου ύδατος για την επίτευξη των ως άνω στόχων περιορίζεται από τα 600 εκατ. κ.μ/έτος στα 250 εκατ. κ.μ/έτος, β) προβλέπεται η υλοποίηση έργων ταμίευσης των χειμερινών απορροών στη Θεσσαλία, γ) μειώνονται οι αρδευόμενες εκτάσεις στη Θεσσαλία και μέρος αυτών μετατρέπεται σε ξηρικές, δ) το έργο της Μεσοχώρας απεμπλέκεται πλήρως, τόσο λειτουργικά όσο και τεχνικά, από τα έργα εκτροπής και καθίσταται αμιγώς υδροηλεκτρικό και ε) επανασχεδιάζεται το έργο της Συκιάς προκειμένου να μπορέσει να λειτουργήσει ως υδροηλεκτρικό με πολύ μικρότερες ποσότητες ύδατος. Βάσει των ανωτέρω και δεδομένου ότι α) δεν προκύπτει από το σχέδιο ότι οι επιδιωκόμενες με αυτό άρδευση και, δευτερευόντως, ύδρευση της Θεσσαλίας καθώς και η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας θα προσφέρουν μεγαλύτερα οφέλη στην υγεία και στην ασφάλεια των ανθρώπων καθώς και στη βιώσιμη ανάπτυξη από τη μη υποβάθμιση των επιφανειακών και των υπογείων υδάτων, β) δεν βεβαιώνεται ότι οι στόχοι του σχεδίου δεν μπορούσαν, για τεχνικούς λόγους ή λόγω υπέρμετρου κόστους, να επιτευχθούν με άλλα μέσα, τα οποία θα συνιστούσαν σαφώς καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή και γ) δεν προκύπτει από το σχέδιο ότι έχουν ληφθεί όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για τον μετριασμό των αρνητικών συνεπειών του σχεδίου μεταφοράς ύδατος στην κατάσταση του συστήματος επιφανειακών και υπογείων υδάτων του ποταμού Αχελώου, με το επίδικο έργο παραβιάζονται οι ως άνω διατάξεις της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, όπως αυτές ερμηνεύτηκαν με την από 11.9.2012 απόφαση του ΔΕΕ. Κατ' ακολουθία, ο σχετικός λόγος ακυρώσεως είναι βάσιμος και πρέπει να γίνει δεκτός.

15. Επειδή, εξάλλου, η Οδηγία 85/337/ΕΟΚ, αφορά, όπως ορίζει το άρθρο 1 παρ. 1, στην εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον των σχεδίων δημόσιων και ιδιωτικών έργων που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Κατά το άρθρο 1 παρ. 2, της Οδηγίας, ως σχέδιο νοείται: «- η υλοποίηση κατασκευαστικών εργασιών ή άλλων εγκαταστάσεων ή έργων, - άλλες επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον ή το τοπίο, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι επεμβάσεις που αφορούν

την εκμετάλλευση των πόρων του εδάφους». Το άρθρο 1 παρ. 5 της Οδηγίας ορίζει ότι η Οδηγία αυτή «δεν εφαρμόζεται στα σχέδια που εγκρίνονται καταλεπτώς με ειδική εθνική νομοθετική πράξη, καθότι οι στόχοι που επιδιώκονται με την παρούσα Οδηγία, συμπεριλαμβανομένης και της επιδιωκόμενης παροχής πληροφοριών, επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας». Κατά το άρθρο 2 παρ. 1 της Οδηγίας: «Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις απαραίτητες διατάξεις ώστε τα σχέδια που, ιδίως, λόγω της φύσης, του μεγέθους ή της θέσης τους μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον να υποβάλλονται σε εκτίμηση όσον αφορά τις επιπτώσεις τους πριν δοθεί η άδεια. Αυτά τα σχέδια καθορίζονται στο άρθρο 4». Το άρθρο 4 παρ. 1 της Οδηγίας θέτει την αρχή ότι τα σχέδια, τα οποία υπάγονται στις κατηγορίες που απαριθμούνται στο παράρτημα I υποβάλλονται σε εκτίμηση, σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10. Στο παράρτημα I, σημείο 12 περ. α', περιλαμβάνονται τα σχέδια που αφορούν «Έργα για την εκτροπή υδάτινων πόρων από μια υδρολογική λεκάνη σε άλλη όταν η εκτροπή αυτή αποσκοπεί στην πρόληψη ενδεχόμενης λειψυδρίας και όπου ο όγκος του εκτρεπομένου ύδατος υπερβαίνει τα 100.000.000 κ.μ. ετησίως», στο δε σημείο 15 περιλαμβάνονται τα σχέδια που αφορούν «Φράγματα και άλλες εγκαταστάσεις προοριζόμενες για τη συγκράτηση ή τη μόνιμη αποθήκευση υδάτων, όπου ο όγκος της νέας ή της πρόσθετης ποσότητας του συγκρατούμενου ή ταμειουμένου ύδατος υπερβαίνει τα 10.000.000 κ.μ.». Εξάλλου, το άρθρο 4 παρ. 2 της Οδηγίας ορίζει ότι «για τα έργα που απαριθμούνται στο παράρτημα II, τα κράτη μέλη αποφασίζουν: α) κατά περίπτωση ή β) βάσει κατωτάτων κριτηρίων που καθορίζει το κράτος μέλος, κατά πόσο το έργο θα υποβληθεί σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10». Μεταξύ των έργων που απαριθμούνται στο παράρτημα II, περιλαμβάνονται τα «Φράγματα και λοιπές εγκαταστάσεις συγκράτησης ή μόνιμης ταμείωσης υδάτων (εφόσον δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα I)» (σημείο 10, περ. ζ') και τα «Έργα για την εκτροπή υδάτινων πόρων από μία υδρολογική λεκάνη σε άλλη, τα οποία δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα I» (σημείο 10, περ. ιγ'). Το άρθρο 5 της Οδηγίας ορίζει το ελάχιστο όριο πληροφοριών που πρέπει να παρέχει ο κύριος του έργου. Το άρθρο 6 επιβάλλει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, ώστε οι αρχές και το κοινό να ενημερώνονται και να μπορούν να εκφράζουν την άποψή τους πριν την έναρξη του οικείου σχεδίου. Το άρθρο 8 επιβάλλει στις αρμόδιες αρχές να λαμβάνουν υπόψη τις πληροφορίες που συλλέγονται, σύμφωνα με τα άρθρα 5 και 6, και το άρθρο 9 επιβάλλει την υποχρέωση των αρμόδιων αρχών να ενημερώνουν το κοινό περί της αποφάσεως που ελήφθη και περί των όρων, οι οποίοι ενδεχομένως προβλέπονται γι' αυτήν. Ειδικότερα, το άρθρο 5 παρ. 1 και 2 της Οδηγίας ορίζει τα εξής: «1. Στην περίπτωση των σχεδίων που, κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, πρέπει να υποβάλλονται σε εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε ο κύριος του έργου να παρέχει, υπό την κατάλληλη μορφή, τις πληροφορίες που καθορίζονται στο παράρτημα III, στο μέτρο που: α) τα κράτη μέλη κρίνουν ότι οι πληροφορίες αυτές ανταποκρίνονται σε ένα δεδομένο στάδιο της διαδικασίας για άδεια [χορηγήσεως αδείας] και στα ειδικά χαρακτηριστικά ενός συγκεκριμένου σχεδίου ή ενός τύπου σχεδίου και των στοιχείων του περιβάλλοντος που ενδέχεται να θιγούν· β) τα κράτη μέλη κρίνουν ότι μπορούν εύλογα να απαιτήσουν από τον κύριο του έργου να συλλέξει τα στοιχεία, λαμβάνοντας, μεταξύ άλλων, υπόψη τις υπάρχουσες γνώσεις και μεθόδους εκτίμησης. 2. Οι πληροφορίες τις οποίες παρέχει ο κύριος του έργου, σύμφωνα με την παράγραφο 1, πρέπει να περιλαμβάνουν τουλάχιστον: - περιγραφή του σχεδίου ως προς τη θέση, τον σχεδιασμό και το μέγεθός του, - περιγραφή των μέτρων που μελετώνται προκειμένου να αποφευχθούν, να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντιμετωπισθούν οι σημαντικότερες δυσμενείς

επιπτώσεις, - τα απαραίτητα στοιχεία για την εξακρίβωση και την εκτίμηση των σημαντικών επιπτώσεων που το σχέδιο προβλέπεται ότι θα έχει στο περιβάλλον, - μία μη τεχνική περίληψη των πληροφοριών που αναφέρονται στην πρώτη, δεύτερη και τρίτη περίπτωση.» Το παράρτημα ΙΙΙ της Οδηγίας απαριθμεί τις πληροφορίες, τις οποίες πρέπει να γνωστοποιεί ο κύριος του έργου. Οι πληροφορίες αυτές συνίστανται, μεταξύ άλλων, σε περιγραφή του σχεδίου (σημείο 1), σε σκιαγράφιση των κυριότερων εναλλακτικών λύσεων που εξετάστηκαν και σε υπόδειξη των λόγων της τελικής επιλογής (σημείο 2), σε περιγραφή των στοιχείων του περιβάλλοντος που ενδέχεται να θιγούν σημαντικά και σε περιγραφή των σημαντικών συνεπειών που ενδέχεται να έχει το σχέδιο (σημεία 3 και 4), καθώς και σε περιγραφή των μέτρων των οποίων εξετάζεται η λήψη για να αποφευχθούν, να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντισταθμισθούν οι σημαντικές δυσμενείς επιπτώσεις του σχεδίου στο περιβάλλον (σημείο 5). Κατά το άρθρο 6 παρ. 2 της Οδηγίας «Τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε: - να τίθεται στη διάθεση του κοινού κάθε αίτηση άδειας, καθώς και οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται δυνάμει του άρθρου 5, - να δίνεται στο ενδιαφερόμενο κοινό η δυνατότητα να εκφράσει τη γνώμη του πριν αρχίσει το σχέδιο.» Περαιτέρω, με την Οδηγία 2003/35/ΕΚ προσαρμόστηκε η ανωτέρω κοινοτική νομοθεσία στην από 25 Ιουνίου 1998 Σύμβαση για την Πρόσβαση στην Πληροφορία, τη Συμμετοχή του Κοινού στη Λήψη Αποφάσεων και την Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη (Σύμβαση του Άαρχους), η οποία δεσμεύει και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

16. Επειδή, ερμηνεύοντας το άρθρο 1 παρ. 5 της ως άνω Οδηγίας, το ΔΕΕ έκρινε με την προαναφερθείσα απόφαση της 11.9.2012 ότι η εξαίρεση ενός σχεδίου από το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 85/337 εξαρτάται από τις εξής δύο προϋποθέσεις: Το σχέδιο να εγκρίνεται καταλεπτώς με ειδική νομοθετική πράξη και οι σκοποί της Οδηγίας, συμπεριλαμβανομένου αυτού της παροχής πληροφοριών, να επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας. Ως προς την πρώτη προϋπόθεση, απαιτείται, κατά το ΔΕΕ, το σχέδιο να εγκρίνεται κατά τρόπο επαρκώς ακριβή και οριστικό, ώστε αυτή η νομοθετική πράξη έγκρισης να περιέχει, όπως μια άδεια, όλα τα στοιχεία του σχεδίου που κρίνονται λυσιτελή για την εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον. Όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση, κύριος σκοπός της Οδηγίας είναι να εξασφαλίσει ότι πριν από τη χορήγηση της σχετικής άδειας εκτιμώνται οι επιπτώσεις των σχεδίων που ενδέχεται να θίξουν σημαντικά το περιβάλλον, με βάση τις κατάλληλες πληροφορίες που παρέχει ο κύριος του έργου και, ενδεχομένως, συμπληρώνονται με πληροφορίες παρεχόμενες από τις διοικητικές αρχές και το κοινό που μπορεί να αφορά το σχέδιο. Επίσης, ο εθνικός νομοθέτης πρέπει, σύμφωνα με όσα έκρινε το ΔΕΕ, να διαθέτει κατά τον χρόνο έγκρισεως του σχεδίου, επαρκή πληροφοριακά στοιχεία, δηλαδή τουλάχιστον περιγραφή του σχεδίου, περιέχουσα στοιχεία σχετικά με τον τόπο πραγματοποιήσεώς του, τη σύλληψή του και το μέγεθός του, περιγραφή των μέτρων που μελετώνται προκειμένου να αποφευχθούν και να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντιμετωπισθούν οι σημαντικότερες επιπτώσεις, καθώς και τα απαραίτητα στοιχεία για την εξακρίβωση και την εκτίμηση των σημαντικών επιπτώσεων που ενδέχεται να έχει το σχέδιο στο περιβάλλον. Πάντως, όπως έκρινε το ΔΕΕ, τίποτε δεν εμποδίζει τον εθνικό νομοθέτη, κατά την έγκριση σχεδίου, να λάβει υπόψη του πληροφορίες που συνελέγησαν στο πλαίσιο προγενέστερης διοικητικής διαδικασίας καθώς και τη ΜΠΕ που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο αυτό, υπό την προϋπόθεση ότι η ΜΠΕ στηρίζεται σε πληροφορίες και στοιχεία που παραμένουν επίκαιρα. Συναφώς, το γεγονός ότι η ΜΠΕ πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοση διοικητικής αποφάσεως, η οποία τελικώς ακυρώθηκε δικαστικώς είναι, αυτό

καθεαυτό, άνευ σημασίας. Εντούτοις, το ΔΕΕ επισήμανε ότι νομοθετική πράξη, η οποία απλώς και μόνον «επικυρώνει» προϋφιστάμενη διοικητική πράξη και η οποία περιορίζεται στην αναφορά επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος χωρίς να έχει προηγηθεί κίνηση νομοθετικής διαδικασίας επί της ουσίας και, ειδικότερα, χωρίς να έχουν τεθεί στη διάθεση των μελών του νομοθετικού οργάνου όλες οι απαιτούμενες πληροφορίες δεν αρκεί για να εξαιρεθεί ένα σχέδιο από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω Οδηγίας. Προκειμένου δε να κρίνει εάν ένα σχέδιο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1 παρ. 5 της Οδηγίας 85/337, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να λάβει, κατά το ΔΕΕ, υπόψη τόσο το περιεχόμενο της εκδοθείσας νομοθετικής πράξεως, όσο και το σύνολο της νομοθετικής διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοσή της καθώς και, μεταξύ άλλων, τις προπαρασκευαστικές πράξεις και τις κοινοβουλευτικές συζητήσεις.

17. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, κατά τη συζήτηση στη Βουλή, ενόψει της ψηφίσεως των επίδικων άρθρων του ν. 3481/2006, ετέθη υπ' όψιν των βουλευτών η ΜΠΕ, η οποία είχε αποτελέσει αντικείμενο έγκρισης κατά τη διοικητική διαδικασία που κατέληξε στην έκδοση της ακυρωθείσας με την 1688/2005 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, ΚΥΑ 131957/19.3.2003. Στην ως άνω ΜΠΕ περιείχοντο όλα τα αναγκαία, κατά τα αναφερόμενα στη σκέψη 15, στοιχεία. Περαιτέρω, στο άρθρο 13 παρ. 3 του ν. 3481/2006 αναφέρεται ότι έχουν τηρηθεί όλες οι προβλεπόμενες διαδικασίες. Με τη ρητή αυτή διατύπωση, ο νομοθέτης εννοεί, προφανώς, ότι έχουν τηρηθεί και οι προβλεπόμενες από την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ διαδικασίες. Όπως όμως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, έχουν γίνει δημοσιεύσεις στις εφημερίδες το έτος 2003 μόνο για την ως άνω ΚΥΑ, η οποία ακυρώθηκε, κατά τα προεκτεθέντα, με την υπ' αριθμ. 1688/2005 απόφαση του Δικαστηρίου. Νέες διαδικασίες δημοσιότητας, ενόψει και του σχεδίου διαχείρισης, κατά τη διάρκεια ψήφισης του νόμου δεν έλαβαν χώρα. Εξάλλου, με τη δημόσια συζήτηση ενώπιον του Κοινοβουλίου δεν καλύπτεται ο επιδιωκόμενος από την ως άνω Οδηγία σκοπός της παροχής πληροφοριών προς το κοινό, δεν παρέχεται δε από τον Κανονισμό της Βουλής ούτε από άλλο νομοθέτημα η δυνατότητα συμμετοχής στη διαδικασία και έκφρασης γνώμης των ενδιαφερομένων, αφού η μόνη δυνατότητα που προβλέπεται είναι η υποβολή αναφοράς προς το Κοινοβούλιο με τη μεσολάβηση ενός βουλευτή, στη διακριτική ευχέρεια του οποίου ανήκει η ικανοποίηση του σχετικού αιτήματος και η υιοθέτηση της αναφοράς (άρθρο 125), ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι τέτοια αναφορά δεν υπεβλήθη στην προκειμένη περίπτωση. Εξάλλου, προβλέπεται υπό ορισμένες προϋποθέσεις η ακρόαση εξωκοινοβουλευτικών προσώπων στις συνεδριάσεις των διαρκών επιτροπών της Βουλής (άρθρο 38), ύστερα από απόφαση της Επιτροπής, η διαδικασία όμως αυτή δεν καλύπτει την ανωτέρω απαίτηση της Οδηγίας αφού η κλήση καθώς και η επιλογή των καλουμένων προσώπων ανήκει στην κρίση της Επιτροπής και, πάντως, στην προκειμένη περίπτωση δεν προκύπτει κλήση οποιουδήποτε προσώπου. Όπως άλλωστε προκύπτει από τα πρακτικά των συζητήσεων στη Βουλή (Πρακτικά συνεδρίασης 12.7.2006, σελ. 8289 και 19.7.2006, σελ. 8478 και 8480), εν προκειμένω, οι βουλευτές δεν είχαν στη διάθεσή τους τον απαιτούμενο χρόνο και την αναγκαία επιστημονική υποστήριξη, ώστε να έχουν τη δυνατότητα ουσιαστικής πρόσβασης, επεξεργασίας και εκτίμησης των ως άνω στοιχείων. Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι με την ακολουθηθείσα διαδικασία δεν ικανοποιήθηκε η απαιτούμενη από την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ (ερμηνευόμενη σε συνδυασμό με τις διατάξεις μεταφοράς της στην εσωτερική έννομη τάξη: ν. 1650/1986 και 3010/2002 και οι κατ' εξουσιοδότηση αυτών εκδοθείσες ΚΥΑ 69269/5387/1990, 75308/5512/1990 και ΗΠ37111/2021/2003) υποχρέωση ενημερώσεως και συμμετοχής του κοινού. Ως εκ

τούτου ο σχετικός λόγος ακυρώσεως είναι βάσιμος και πρέπει να γίνει δεκτός.

18. Επειδή, με το άρθρο 3 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ συστήθηκε συνεκτικό ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο ειδικών ζωνών (Natura 2000), στο οποίο περιλαμβάνονται και οι ΖΕΠ που έχουν ταξινομηθεί από τα κράτη μέλη, σύμφωνα με τις διατάξεις της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ. Ειδικότερα, στο άρθρο 4 της Οδηγίας ορίζεται ότι «1. Κάθε κράτος μέλος, βασιζόμενο στα κριτήρια που ορίζονται στο παράρτημα ΙΙΙ (στάδιο 1) και στις σχετικές επιστημονικές πληροφορίες, προτείνει έναν κατάλογο τόπων, όπου υποδεικνύεται ποιοι τύποι φυσικών οικοτόπων από τους αναφερόμενους στο παράρτημα Ι και ποια τοπικά είδη από τα απαριθμούμενα στο παράρτημα ΙΙ, απαντώνται στους εν λόγω τόπους. (...) 2. Η Επιτροπή (...) καταρτίζει, σε συμφωνία με καθένα από τα κράτη μέλη και βάσει των καταλόγων των κρατών μελών, σχέδιο καταλόγου τόπων κοινοτικής σημασίας όπου καθίστανται πρόδηλοι οι τόποι στους οποίους απαντώνται ένας ή περισσότεροι τύποι φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας ή ένα ή περισσότερα είδη προτεραιότητας. Τα κράτη μέλη των οποίων οι τόποι με τύπους φυσικών οικοτόπων και είδη που έχουν προτεραιότητα αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 5 % του εθνικού εδάφους, μπορούν, σε συμφωνία με την Επιτροπή, να ζητήσουν ελαστικότερη εφαρμογή των κριτηρίων που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙΙ (στάδιο 2) για την επιλογή του συνόλου των τόπων κοινοτικής σημασίας στο έδαφός τους. Ο κατάλογος των τόπων των επιλεγμένων ως τόπων κοινοτικής σημασίας, στον οποίο καταδεικνύονται οι τόποι όπου απαντώνται ένας ή περισσότεροι τύποι φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας ή ένα ή περισσότερα είδη προτεραιότητας καταρτίζεται από την Επιτροπή με την διαδικασία του άρθρου 21. 3. Ο προβλεπόμενος στην παράγραφο 2 κατάλογος καταρτίζεται μέσα σε μια εξαετία από την κοινοποίηση της παρούσας Οδηγίας. 4. Όταν ένας τόπος κοινοτικής σημασίας, υπ' αυτή του την ιδιότητα, επιλέχθηκε δυνάμει της διαδικασίας της παρ. 2, το οικείο κράτος μέλος ορίζει τον εν λόγω τόπο ως ειδική ζώνη διατήρησης το ταχύτερο δυνατόν και, το αργότερο, μέσα σε μια εξαετία, καθορίζοντας τις προτεραιότητες σε συνάρτηση με τη σημασία των τόπων για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, ενός τύπου φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος Ι ή ενός είδους του παραρτήματος ΙΙ και για τη συνεκτικότητα του Natura 2000, καθώς και σε συνάρτηση με τους κινδύνους υποβάθμισης ή καταστροφής που εσπεύουν τους εν λόγω τόπους. 5. Μόλις ένας τόπος εγγραφεί στον κατάλογο του τρίτου εδαφίου της δεύτερης παρ., υπόκειται στις διατάξεις των παραγράφων 2, 3 και 4 του άρθρου 6». Τέλος, στο άρθρο 6 της ίδιας Οδηγίας ορίζεται ότι: «1. Για τις ειδικές ζώνες διατήρησης, τα κράτη μέλη καθορίζουν τα αναγκαία μέτρα διατήρησης που ενδεχομένως συνεπάγονται ειδικά ενδεδειγμένα σχέδια διαχείρισης ή ενσωματωμένα σε άλλα σχέδια διευθέτησης και τα δέοντα κανονιστικά, διοικητικά ή συμβατικά μέτρα που ανταποκρίνονται στις οικολογικές απαιτήσεις των τύπων φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος Ι και των ειδών του παραρτήματος ΙΙ, τα οποία απαντώνται στους τόπους. 2. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε στις ειδικές ζώνες διατήρησης να αποφεύγεται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες έχουν ορισθεί, εφόσον οι ενοχλήσεις αυτές θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις σημαντικές όσον αφορά τους στόχους της παρούσας Οδηγίας. 3. Κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεδεμένο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του. Βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παρ. 4, οι αρμόδιες εθνικές

αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη. 4. Εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων και ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, ένα σχέδιο πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000. Το κράτος μέλος ενημερώνει την Επιτροπή σχετικά με τα αντισταθμιστικά μέτρα που έλαβε. Όταν ο τόπος περί του οποίου πρόκειται είναι τόπος όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας ή/και ένα είδος προτεραιότητας, είναι δυνατόν να προβληθούν μόνον επιχειρήματα σχετικά με την υγεία ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια ή σχετικά με θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον, ή, κατόπιν γνωμοδοτήσεως της Επιτροπής, άλλοι επιτακτικοί σημαντικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος».

19. Επειδή, το ΔΕΕ με την προαναφερθείσα απόφασή του της 11.9.2012, αφού έκρινε ότι οι ως άνω διατάξεις της Οδηγίας 92/43/ΕΚ έχουν εφαρμογή τόσο στους Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) όσο και στις Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) που επηρεάζονται από το επίδικο έργο, δέχθηκε, κατά την πάγια νομολογία του, ότι η διαδικασία της «δέουσας εκτιμήσεως» (άρθρο 6 παρ. 3 της Οδηγίας 92/43), με την οποία σκοπείται να διασφαλισθεί ότι το επίδικο σχέδιο δεν θα εγκριθεί παρά μόνον εφόσον δεν πρόκειται να παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου αυτού, μπορεί να γίνει με οποιαδήποτε μέθοδο, αρκεί οι αρμόδιες αρχές, στηριζόμενες στις πλέον εξελιγμένες επιστημονικές γνώσεις επί του θέματος και έχοντας πλήρη γνώση των επιπτώσεων του σχεδίου στους στόχους διατηρήσεως του συγκεκριμένου τόπου, να μπορούν να βεβαιωθούν, πέραν πάσης αμφιβολίας, ότι το σχέδιο δεν πρόκειται να έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα του οικείου τόπου. Βάσει των ανωτέρω το ΔΕΕ έκρινε ότι η Οδηγία 92/43, και ιδίως το άρθρο 6 παρ. 3 και 4 αυτής, έχει την έννοια ότι απαγορεύει την υλοποίηση σχεδίου εκτροπής ύδατος μη άμεσα συνδεδεμένου ή αναγκαίου για τη διατήρηση ΖΕΠ, πλην όμως δυνάμενου να επηρεάσει σημαντικά τη ΖΕΠ αυτή, ελλείψει στοιχείων ή αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της περιοχής αυτής. Περαιτέρω, το ΔΕΕ επεσήμανε ότι ένα σχέδιο εκτροπής ύδατος μπορεί, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της «δέουσας εκτιμήσεως», να υλοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, εφόσον δεν υφίστανται εναλλακτικές λύσεις και το κράτος μέλος λάβει όλα τα αναγκαία αντισταθμιστικά μέτρα, για τη διαπίστωση της καταλληλότητας των οποίων πρέπει να ληφθούν υπόψη το εύρος της εκτροπής ύδατος και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται. Περαιτέρω, το ΔΕΕ έκρινε ότι, κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 4 της Οδηγίας 92/43, λόγοι, αφενός, αρδευτικοί και, αφετέρου, υδρευτικοί, για τους οποίους επιχειρείται σχέδιο εκτροπής ύδατος, μπορούν να αποτελέσουν επιτακτικό δημόσιο συμφέρον ικανό να δικαιολογήσει την υλοποίηση σχεδίου το οποίο έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα των οικείων περιοχών. Στην περίπτωση δε που το σχέδιο αυτό έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα ενός ΤΚΣ όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας και/ή ένα είδος προτεραιότητας, η υλοποίηση του σχεδίου μπορεί, καταρχήν, να δικαιολογηθεί από λόγους υδρευτικούς και, μόνο υπό ορισμένες περιστάσεις, αρδευτικούς βάσει των θετικών συνεπειών πρωταρχικής σημασίας που η άρδευση μπορεί να έχει για το περιβάλλον, δεδομένου ότι αυτή δεν συνδέεται, καταρχήν, με λόγους αναγόμενους στην υγεία των ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια που δικαιολογούν την υλοποίηση σχεδίου όπως το επίμαχο.

20. Επειδή, από τη Συμπληρωματική ΜΠΕ του 2002 (η οποία συμπληρώνει και επικαιροποιεί την σχετική Μελέτη του 1995) και τα λοιπά στοιχεία του φακέλου προκύπτουν τ' ακόλουθα: α) Η Λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου - Αιτωλικού (μαζί με το Δέλτα του Αχελώου και τις εκβολές του Εύηνου) έχει χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ με τον κωδικό GR2310015. Εξάλλου, περιλαμβανόταν στον Εθνικό κατάλογο των τόπων προς ένταξη στο δίκτυο Natura 2000 με τον κωδικό GR2310001, που είχε κοινοποιηθεί στην Ελλάδα κατά το χρόνο δημοσίευσης του ν. 3481/2006, εντάχθηκε δε τελικά και στον κοινοτικό κατάλογο με τον ίδιο κωδικό. Από την ανωτέρω Συμπληρωματική ΜΠΕ του 2002, στην οποία βασίζονται οι περιβαλλοντικοί όροι του παραρτήματος Γ' του ν. 3481/2006, που εγκρίθηκαν με το άρθρο 13 παρ. 3 του ίδιου νόμου, προκύπτει ότι τα επίμαχα έργα εκτροπής ποσότητας ύδατος του Αχελώου ποταμού θα έχουν επιπτώσεις στον κάτω ρου του ποταμού, όπου έχουν ήδη κατασκευαστεί τρία φράγματα (Καστράκι, Στράτος και Ταυρωπός). Οι επιπτώσεις αυτές εντοπίζονται κυρίως στην περιοχή κατάντη του φράγματος στη θέση Στράτος, στις πηγές Λάμπρας Λεπινίου που βρίσκονται στην περιοχή αυτή, στις εκβολές του ποταμού και στις λιμνοθάλασσες Μεσολογγίου και Αιτωλικού, κυρίως λόγω της μείωσης της ποσότητας ύδατος του ποταμού, με την οποία τροφοδοτούνται οι περιοχές αυτές. Στην ίδια Μελέτη περιέχεται, πάντως και η εκτίμηση ότι στις παραπάνω λιμνοθάλασσες η μείωση της τροφοδότησης με νερό του ποταμού δεν θα έχει σημαντική επίδραση και μπορεί να καλυφθεί πλήρως με την αύξηση της παροχής αρδευτικού ύδατος, διότι ήδη είναι ελάχιστη η συμβολή του Αχελώου στο συνολικό εμπλουτισμό των λιμνοθαλασσών αυτών με γλυκό νερό και ότι στην περιοχή του δέλτα του ποταμού δεν αναμένονται γενικότερες σοβαρές συνέπειες, διότι στην περιοχή αυτή, εξαιτίας και της υπάρξεως των τριών φραγμάτων που προαναφέρθηκαν, ο Αχελώος έχει ήδη παύσει να λειτουργεί ως φυσικό οικοσύστημα και έχει μετατραπεί σε απολύτως ελεγχόμενο και ρυθμιζόμενο, δηλαδή ανθρωπογενές, ποτάμιο σύστημα που χαρακτηρίζεται από έλεγχο των πλημμυρικών φαινομένων, κατακράτηση φερτών υλών στους ήδη υφιστάμενους ταμιευτήρες και πλήρως ελεγχόμενη ποτάμια δραστηριότητα. Επίσης εκτιμάται με την παραπάνω Μελέτη ότι οι δυσμενείς επιπτώσεις από την εκτροπή στην περιοχή κατάντη του φράγματος Στράτου είναι δυνατό να αντιμετωπιστούν εφόσον τηρηθεί το επιβαλλόμενο με την προσβαλλόμενη πράξη έγκρισης περιβαλλοντικών όρων ανώτατο όριο εκτρεπόμενης ποσότητας ύδατος, που ορίστηκε σε 600 εκατομμύρια κ.μ. ετησίως, εξασφαλιστεί η αναγκαία ελάχιστη παροχή στην περιοχή αυτή και γίνει ορθολογική διαχείριση του φυσικού υδατικού δυναμικού (βλ. ΟλΣτΕ 3478/2000, σκ. 10, καθώς και σελ. 2-2, 2-7, 6Α-16 και 17 Συμπληρωματικής ΜΠΕ 2002). Πάντως, τα υδρολογικά στοιχεία που επικαλείται η ως άνω συμπληρωματική Μελέτη και τα οποία αναφέρονται στο σχέδιο διαχείρισης χρονολογούνται πριν από το 2000. Εξάλλου, όπως αναφέρεται στην εκπονηθείσα το 2004 «Μελέτη για την αξιολόγηση του σχεδίου εκτροπής του ποταμού Αχελώου στη Θεσσαλική Πεδιάδα» της ENVIPLAN για λογαριασμό της αναπτυξιακής εταιρίας Αιτωλοακαρνανίας (σελ. 1-7) «η διαστασιολόγηση των έργων κεφαλής (ύψος φραγμάτων Μεσοχώρας και Συκιάς, διάμετρος της σήραγγας εκτροπής Αχελώου -Θεσσαλίας) παρέμεινε ίδια με εκείνη που προβλεπόταν για εκτροπή υπερδιπλάσιου όγκου νερού». β) Η Κοιλάδα Αχελώου, η περιοχή δηλαδή του άνω ρου του ποταμού Αχελώου όπου βρίσκεται το φράγμα της Συκιάς έχει χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ με τον κωδικό GR2110005. Ως προς την τήρηση στην εν λόγω ΖΕΠ των σχετικών διατάξεων της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ για την προστασία της ορνιθοπανίδας, από τη Συμπληρωματική ΜΠΕ του 2002, βάσει της οποίας εγκρίθηκαν οι περιβαλλοντικοί όροι του έργου με το άρθρο 13 παρ. 3 ν. 3481/2006 και από τις λοιπές μελέτες που υπάρχουν στο φάκελο της υποθέσεως,

δηλαδή την Μελέτη που εκπονήθηκε στα πλαίσια ειδικού έργου που ανατέθηκε τον Ιούλιο 1994 από το Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ), από κοινού στο Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας (ΕΘΙΑΓΕ) και την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία (ΕΟΕ) και την προαναφερθείσα Μελέτη της ENVIPLAN προκύπτουν τα εξής αναφορικά με την προστατευόμενη ορνιθοπανίδα: i) στη Συμπληρωματική ΜΠΕ (σελ. 2 – 8), στη μη τεχνική περίληψη, αναφέρεται ότι η κατάληψη εδάφους για την κατασκευή των έργων δεν θα προκαλέσει σημαντική καταστροφή βιοτόπων σπάνιων ή προστατευόμενων ειδών πανίδας. Περαιτέρω, αναφέρεται ότι αν και οι μετακινήσεις της πανίδας ελάχιστα θα επηρεαστούν από τα έργα, στη φάση των εργασιών θα δεχθεί ισχυρές οχλήσεις, οι οποίες θα την αναγκάσουν να αποσυρθεί προς τα ορεινά. Τα είδη όμως και οι πληθυσμοί της δεν κινδυνεύουν να εξαφανιστούν λόγω των έργων, γιατί έχουν στη διάθεσή τους ικανοποιητικά μεγάλες εκτάσεις, οι οποίες εξασφαλίζουν τις απαιτήσεις τους σε βιότοπους που ικανοποιούν τις βιολογικές και οικολογικές τους ανάγκες. Ως προς τις τάσεις εξέλιξης της περιοχής, αναμένεται να διαμορφωθούν στην περιοχή των έργων Μεσοχώρας και Συκιάς καταστάσεις για την πανίδα ανάλογες με αυτές, οι οποίες δημιουργήθηκαν στους ταμιευτήρες Καστρακίου και Ταυρωπού και οι οποίες οδήγησαν στην υπόδειξη των ταμιευτήρων αυτών για υπαγωγή στο ευρωπαϊκό δίκτυο Natura 2000, ως τύπων φυσικών ενδιαιτημάτων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος. Αντιθέτως, στην Μελέτη του ΕΘΙΑΓΕ αναφέρεται (σελ. 88-89) ότι τα έργα κατασκευής του φράγματος Συκιάς και της εκτροπής του Αχελώου είναι σημαντική αιτία διατάραξης και υποβάθμισης. Οι απαιτούμενοι δρόμοι, τα μηχανήματα, η πυκνή διέλευση ανθρώπων και οχημάτων, η εγκατάσταση εργοταξίων καθώς και άλλων συναφών εγκαταστάσεων υποστήριξης των έργων σε μέχρι πρότινος ήσυχα μέρη, θα διαταράζουν σοβαρά τις φυσικές λειτουργίες. Η θέση εκτέλεσης των έργων είναι σε μια από τις πιο ευαίσθητες ζώνες της περιοχής, πλησίον των χώρων που χρησιμοποιούνται από τα Όρνια, τον Πετρίτη, τον Σπιζαετό και άλλα απειλούμενα είδη. Συνοπτικά οι δυσμενείς επιπτώσεις των έργων, μόνιμες και πρόσκαιρες, θα αφορούν: την αλλοίωση του χώρου γύρω από το φράγμα και τη σήραγγα εκτροπής, την αλλοίωση της κοίτης από τη διέλευση οχημάτων και την απόρριψη προϊόντων εκσκαφής, την καταστροφή των αργιλικών δέλτα κοντά στον οικισμό του Αγίου Βασιλείου για απόληψη αργίλου, την αύξηση της θολότητας της παροχής, στην αύξηση των ρύπων από λάδια κλπ., την αύξηση των ρύπων της ατμόσφαιρας από σκόνη και καυσαέρια και τη μεταβολή της υπόγειας στάθμης κατάντη του φράγματος. Οι προβλεπόμενες επεμβάσεις (διάνοιξη δρόμων, φράγματα, εκτροπή), κρίνονται ως βίαιες, λειτουργούν αθροιστικά και εξελίσσονται σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, κλονίζοντας τις λειτουργικές δομές που δεν μπορούν τόσο σύντομα να ανακτήσουν νέες ισορροπίες. Τέλος, στη Μελέτη της ENVIPLAN (σελ. Α-15) αναφέρεται ότι από την ίδια την ΜΠΕ προκύπτει ότι η κατασκευή του φράγματος και η δημιουργία του ταμιευτήρα της Συκιάς θα επιφέρουν «μια ισχυρή, μη αναστρέψιμη και δυσχερώς αντισταθμιζόμενη με άλλες μεθόδους τοπιολογική επίπτωση. Τα δύο άλλα σκέλη του ταμιευτήρα θα κατακλύσουν αντίστοιχα σημαντικό μέρος των φαραγγιών του Αχελώου και του Κουμπουριανίτικου, τα οποία αποτελούν ένα ενδιαφέρον ορεινό τοπίο, με κύριο χαρακτηριστικό τις δεσπόζουσες επί της μισογαγγείας των υδρορευμάτων εντυπωσιακές πλαγιές με μεγάλες κλίσεις. Η κλίση των πρανών μάλλον αποκλείει την εναρμόνιση του ταμιευτήρα με το τοπίο της ευρύτερης περιοχής, η δε αναμενόμενη έντονη διακύμανση της στάθμης λόγω της διενεργούμενης εκτροπής δυσχεραίνει σε πολύ μεγάλο βαθμό, εάν δεν αποκλείει την οποιαδήποτε απόπειρα αντισταθμιστικών παρεμβάσεων (εγκαταστάσεις αναψυχής, διαμόρφωση παρόχθιων περιοχών κ.λ.π.). Η σοβαρότερη πάντως τοπιολογική

επίπτωση από την λειτουργία του έργου θα προκύψει εξαιτίας της έντονης πτώσης της στάθμης που θα παρατηρείται κατά την θερινή περίοδο», ii) στο κεφάλαιο «Περιγραφή υφιστάμενης κατάστασης περιβάλλοντος» της Συμπληρωματικής ΜΠΕ, στο ειδικό τμήμα για την ορνιθοπανίδα γίνεται καταγραφή της ορνιθοπανίδας της περιοχής με ειδικότερη αναφορά των ειδών των παραρτημάτων της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, μεταξύ των οποίων 18 είδη του παραρτήματος I, τέσσερα εκ των οποίων χαρακτηρίζονται είδη προτεραιότητας στο σχετικό σχέδιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας: Μαυρόγυπα, Κιρκινέζι, Σπιζαετός και Αγριόγαλος. Ειδικά για τον Μαυρόγυπα αναφέρεται ότι: «Τα διαθέσιμα ωστόσο επιστημονικά στοιχεία δεν επαρκούν για την τεκμηρίωση της εξόντωσης του είδους από την περιοχή αυτή». Επίσης διαπιστώνεται ότι: «Η έλλειψη αξιόπιστων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα καθιστά ιδιαίτερα δυσχερή την αξιόπιστη εκτίμηση της υφιστάμενης κατάστασής της (δηλαδή του αριθμού των ειδών, του καθεστώτος παρουσίας έκαστου είδους και των πληθυσμών τους) στην περιοχή Μελέτης». Τέλος, διατυπώνονται τα εξής γενικά συμπεράσματα: «1. Υπάρχει σοβαρή έλλειψη αξιόπιστων και επικαιροποιημένων ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της περιοχής Μελέτης. Η έλλειψη αυτή είναι γενική για όλη την περιοχή Μελέτης, αλλά η έλλειψη δεδομένων για τα ενδιαίτηματα 1, 2, 4 και 7 (τα ρέοντα ύδατα, τα παραποτάμια δάση, τη μακία και τα φυλλοβόλα δάση) τα οποία θα υποκατασταθούν σε μικρό ή μεγάλο τμήμα τους από λιμναίο [οικοσύστημα], δημιουργεί σοβαρό πρόβλημα για την περαιτέρω εκτίμηση των επιπτώσεων από τα έργα της εκτροπής καθώς και για την πρόταση επανορθωτικών μέτρων. 2. Από όσα προαναφέρθηκαν επιβάλλεται να ξεκινήσει άμεσα μια συστηματική καταγραφή της ορνιθοπανίδας της περιοχής Μελέτης, η οποία να καλύπτει έναν πλήρη αναπαραγωγικό κύκλο, για την απόκτηση δεδομένων, τουλάχιστον για τα απειλούμενα σπάνια και προστατευόμενα είδη. 3. ... 4. Η οριακή παρουσία ορισμένων απειλούμενων ειδών πτηνών, έστω και αν βρίσκονται σε πολύ μικρούς πληθυσμούς θα πρέπει να εξασφαλιστεί καθότι τούτο συμβάλλει στον σκοπό της διατήρησης της βιοποικιλότητας της περιοχής. 5. Για ορισμένα είδη, όπως ο Μαυρόγυπα και ο Σπιζαετός, εάν όντως φωλιάζουν στην περιοχή Μελέτης, οι προοπτικές διατήρησης ενός υγιούς πληθυσμού στις συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή και ανεξάρτητα από την υλοποίηση των υπό εξέταση έργων, είναι δυσμενείς, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια για την διατήρηση του εύρους της εξάπλωσής τους» (σελ. 6Α-86 και 87). Σε επίρρωση αυτών των διαπιστώσεων στην Μελέτη του ΕΘΙΑΓΕ αναφέρεται ότι: «Με εξαίρεση την ψευδαλπική ζώνη των κορυφών, τα είδη που αποικίζουν τις βραχώδεις κοιλάδες θα απειληθούν σοβαρότατα από τα έργα κατασκευής και την ύπαρξη του φράγματος της Συκιάς και τα οδικά δίκτυα που σχεδιάζονται» (σελ. 64-65), ότι «Σημαντικό στοιχείο είναι η παντελής έλλειψη οδικής πρόσβασης σε μεγάλης έκτασης τμήμα της περιοχής, που διατηρεί πολύ έντονο ακόμη το στοιχείο της φυσικότητας. Αρπακτικά όπως Όρνια, Χρυσαιτοί, Πετρίτες, Ασπροπάριδες, όλα τα είδη Δρυοκολαπτών και μεγάλα απειλούμενα θηλαστικά, έχουν εκεί εξασφαλισμένο καταφύγιο» (σελ. 85) και ότι «είδη άμεσα εξαρτώμενα με το υδάτινο οικοσύστημα αναμένεται να απειληθούν από την κατασκευή του φράγματος στη θέση Συκιά και την δημιουργία της αντίστοιχης τεχνητής λίμνης» (σελ. 85), iii) στο κεφάλαιο 7.Α.5.4 «Επιπτώσεις στην πανίδα από την κατάληψη τύπων φυσικών ενδιαιτημάτων» της Συμπληρωματικής ΜΠΕ (σελ. 7 - 69), γίνεται αναφορά στις επιπτώσεις, μεταξύ άλλων, στην ορνιθοπανίδα και διατυπώνεται το γενικό συμπέρασμα ότι οι ποσοτικές μεταβολές στην έκταση των τύπων φυσικών ενδιαιτημάτων και στην κάλυψη γης λόγω των έργων δεν συνεπάγονται συνέπειες για την πανίδα, με εξαίρεση την ιχθυοπανίδα. Για την τελευταία αναφέρονται τα εξής: «Από τα απαντώμενα είδη ιχθυοπανίδας, 16

περιλαμβάνονται στους καταλόγους των προστατευόμενων ειδών, σύμφωνα με την ελληνική και κοινοτική νομοθεσία. Τα είδη ιχθυοπανίδας, τα οποία υπάγονται σε καθεστώς προστασίας και τα οποία θίγονται από τα υφιστάμενα έργα είναι τα: *Salaria fluviatilis*, *Barbus albanicus*, *B. peloponnesius*, *Leuciscus cf. svallize* και *Salmo trutta* ... Σημαντικά σημεία για την αναπαραγωγή της ιχθυοπανίδας στον άνω Αχελώο είναι: Οι πηγές του Αχελώου κοντά στον οικισμό Χαλίκι, η περιοχή κοντά στον οικισμό Ανθούσα που συμβάλλει το ρέμα Λεπενίτση, η περιοχή κοντά στη συμβολή του παραπόταμου Γκούρα όπου έχει αναφερθεί ότι πραγματοποιείται φυσική αναπαραγωγή άγριας πέστροφας.» Ειδικώς για την άγρια πέστροφα, η Μελέτη αναφέρει ότι: «Ο περιορισμός της μετακίνησης των ατόμων προς τα ανάντη, εξαιτίας του φράγματος της Μεσοχώρας, κυρίως πάνω από αυτό ως τις πηγές του Αχελώου, αναμένεται να επιδράσει στη γενετική της ομοιογένεια και να περιορίσει τη γενετική ποικιλομορφία», iv) στο κεφάλαιο 7.A.5.4.3 με τον τίτλο «Ορνιθοπανίδα» της Συμπληρωματικής ΜΠΕ γίνεται αναφορά των επιπτώσεων από τα έργα σε ορισμένα από τα είδη (επτά από τα 18 του παραρτήματος I της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, μεταξύ των οποίων ο Μαυρόγυπας, το Κιρκινέζι και ο Σπιζαετός), επισημαίνεται για ορισμένα από αυτά ότι θα επηρεασθούν από την όχληση των εργασιών καθαίρεσης των ασταθών πρηνών για τις ανάγκες των ΥΗΕ Συκιάς και Μεσοχώρας, εάν εκεί υπάρχουν κατάλληλες θέσεις φωλιάς, για άλλα είδη επισημαίνεται ότι θα επηρεαστούν από την κατάκλυση πιθανών θέσεων φωλιάς και για όλα τα είδη επισημαίνεται ότι θα επηρεασθούν από τη μικρή μείωση των ενδιαιτημάτων τροφοληψίας, λαμβάνονται δε υπόψη και άλλοι παράγοντες ανεξάρτητα από την κατασκευή των έργων, όπως η παράνομη τοποθέτηση δηλητηριασμένων δολωμάτων και οι τάσεις εξέλιξης της βλάστησης και διατυπώνεται το συμπέρασμα ότι «για την εξέλιξη των πληθυσμών της ορνιθοπανίδας στην περιοχή ενδιαφέροντος γενικά μπορεί να αναφερθεί ότι δεν αναμένονται σημαντικές μεταβολές της σημερινής κατάστασης τόσο στην περίπτωση κατασκευής των έργων όσο και χωρίς αυτά». Αντιθέτως, στη Μελέτη της ENVIPLAN αναφέρεται ότι «Τα μεγάλα αρπακτικά, όπως ο ασπροπάρης, το όρνιο, ο χρυσαετός, ο σπιζαετός, ο φιδαιτός, θα πληγούν σοβαρά – κατά περίπτωση – από τις εργασίες κατασκευής των έργων κεφαλής, από τη μείωση των εκτάσεων τροφοληψίας, φωλιάσματος και ανάπαυσης λόγω κατάκλυσης, από τη μείωση της διαθέσιμης τροφής, κ.λπ. Σημειώνεται η καταστροφή μεγάλου μέρους της σημαντικής, ιδιαίτερα για το όρνιο αλλά και για τον ασπροπάρη, περιοχής της κοιλάδας του Αχελώου, λόγω της κατασκευής του φράγματος και του ταμιευτήρα της Συκιάς» (σελ. 3-51) και v) στο κεφάλαιο 8.A.5 με τίτλο «Επιπτώσεις στην γλωρίδα, την πανίδα και τα οικοσυστήματα» της Συμπληρωματικής ΜΠΕ προτείνεται ως επανορθωτικό μέτρο κατά τη φάση λειτουργίας των έργων, ειδικά για την προστασία της πτηνοπανίδας και την αποφυγή διατάραξης των παραποτάμιων οικοσυστημάτων, να χαρακτηριστεί ζώνη 100 μέτρων εκατέρωθεν του φυσικού υδρογραφικού δικτύου ως καταφύγιο άγριας ζωής. γ) Η περιοχή Ασπροπόταμος περιλαμβανόταν στον Εθνικό κατάλογο των τόπων προς ένταξη στο δίκτυο Natura 2000 με τον κωδικό GR2310001, κατά το χρόνο δημοσίευσης του ν. 3481/2006, εντάχθηκε δε τελικά και στον κοινοτικό κατάλογο με τον ίδιο κωδικό. Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από την προαναφερόμενη Συμπληρωματική ΜΠΕ του 2002, ο εν λόγω οικότοπος, καθώς και τα επιμέρους είδη πανίδας και γλωρίδας που φιλοξενεί, ελήφθησαν υπόψη για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου, παρ' ότι δεν αναφέρεται ο τόπος αυτός στο κεφάλαιο «Περίληψη και βασικά συμπεράσματα» της Μελέτης κατ' αντιδιαστολή προς τους αναφερόμενους ανωτέρω τόπους (βλ. σελ. 6Α-49, όπου αναφέρεται ρητά μεταξύ των τόπων του γεωγραφικού πλαισίου που επηρεάζεται από τα επίδικα έργα, σελ. 6Α-48, που αφορά σε

προστατευόμενα είδη χλωρίδας του εν λόγω τόπου, για την πανίδα, όμως, δεν γίνεται αναλυτική αναφορά ως προς τον τόπο όπου βρίσκεται κάθε είδος, αλλά εξετάζονται οι επιπτώσεις σε όλα τα είδη της περιοχής του έργου συνολικά, είτε βρίσκονται στον Ασπροπόταμο είτε στην Κοιλάδα Αχελώου).

21. Επειδή, από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το επίδικο έργο αναμένεται να επηρεάσει σημαντικά τις προστατευόμενες περιοχές. Συνεπώς, σύμφωνα με όσα εκτίθενται σε προηγούμενες σκέψεις, προκειμένου να επιτραπεί το έργο αυτό ήταν αναγκαίο να διενεργηθεί η δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεών του στις ως άνω περιοχές, κατά τους ορισμούς της παρ. 3 του άρθρου 6 της Οδηγίας. Εντούτοις, όπως ρητώς αναφέρεται στην ΜΠΕ, υπάρχει «σοβαρή έλλειψη αξιόπιστων και επικαιροποιημένων ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων για την ορνιθοπανίδα». Η έλλειψη αυτή, σε συνδυασμό με τις προπαρατεθείσες σοβαρότατες επιπτώσεις του έργου που περιγράφονται τόσο στη ΜΠΕ όσο και στις λοιπές μελέτες, τις προβαλλόμενες με τις υπό κρίση αιτήσεις αιτιάσεις και τα λοιπά στοιχεία του φακέλου καθιστούν αδύνατη τη δέουσα εκτίμηση και δημιουργούν, από επιστημονικής απόψεως, εύλογες αμφιβολίες ως προς την απουσία επιβλαβών συνεπειών για την ακεραιότητα των οικείων προστατευόμενων τόπων και ζωνών. Ούτε άλλωστε συντρέχουν οι προϋποθέσεις υπαγωγής του έργου στις εξαιρέσεις της παρ. 4 του άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43 ως έργου το οποίο έχει μεν επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα των προστατευόμενων περιοχών, αλλά επιτρέπεται η εκτέλεσή του ελλείψει εναλλακτικών λύσεων. Τούτο δε, διότι ναι μεν οι λόγοι για τους οποίους επιχειρείται το επίδικο έργο (κυρίως παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και άρδευση και δευτερευόντως ύδρευση) μπορούν να δικαιολογήσουν την υλοποίηση σχεδίου εκτροπής ύδατος, όμως εν προκειμένω, δεν επιβεβαιώνεται η απουσία εναλλακτικών λύσεων και δεν προκύπτει η λήψη κάθε αναγκαίου αντισταθμιστικού μέτρου και η ενημέρωση της Επιτροπής για τη λήψη τέτοιων μέτρων από το Ελληνικό Κράτος, όπως απαιτείται από τις ως άνω διατάξεις της Οδηγίας 92/43. Εξάλλου, ειδικώς για τις προστατευόμενες περιοχές του επίδικου έργου όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας και/ή ένα είδος προτεραιότητας, και δεδομένου ότι, εν προκειμένω, η Επιτροπή δεν έχει γνωμοδοτήσει ως προς το επιτρεπτό του έργου, η εκτέλεση του επίδικου αυτού έργου δεν είναι σύμφωνη προς την ανωτέρω Οδηγία ακόμη κι αν θεωρηθεί ότι η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας συνδέεται με λόγους αναγόμενους στην υγεία των ανθρώπων ή με τη δημόσια ασφάλεια. Αντιστοίχως, δεν προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου ότι η άρδευση συνδέεται, εν προκειμένω, με λόγους αναγόμενους στην υγεία των ανθρώπων ή τη δημόσια ασφάλεια, ούτε ότι έχει θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον. Τέλος, η ύδρευση, η οποία περιλαμβάνεται, καταρχήν, μεταξύ των λόγων που συνδέονται με την υγεία των ανθρώπων, δε μπορεί, εν προκειμένω, να δικαιολογήσει την πρόκληση σημαντικής βλάβης στα προστατευόμενα είδη και τόπους διότι αποτελεί επικουρικό σκοπό του επίδικου έργου, ο οποίος θα εξυπηρετηθεί με ελάχιστο ποσοστό της εκτρεπόμενης ποσότητας ύδατος. Σε κάθε περίπτωση, κατά τα προαναφερόμενα, η απουσία πλήρους γνώσης όλων των επιπτώσεων του επίδικου σχεδίου καθιστά αδύνατη τη στάθμιση της βλάβης των προστατευόμενων ειδών και τόπων και των επιτακτικών λόγων σημαντικού δημοσίου συμφέροντος καθώς και τη διαπίστωση της υπάρξεως λιγότερο επιβλαβών εναλλακτικών λύσεων. Ενόψει των ανωτέρω, με το επίδικο έργο παραβιάζονται οι ως άνω διατάξεις της Οδηγίας 92/43/ΕΚ, όπως ερμηνεύτηκαν με την από 11.9.2012 απόφαση του ΔΕΕ. Κατ' ακολουθία, ο σχετικός λόγος ακυρώσεως είναι βάσιμος και πρέπει να γίνει δεκτός.

22. Επειδή, στο άρθρο 24 παρ. 1 και 6 του Συντάγματος ορίζεται ότι «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Για

τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα (...)» (παρ. 1) και ότι «Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας, καθώς και τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών» (παρ. 6). Από τις συνταγματικές αυτές διατάξεις συνάγεται ότι ως προς τα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς, δεν επιτρέπονται επεμβάσεις, οι οποίες συνεπάγονται την καταστροφή, την αλλοίωση ή την με οποιοδήποτε τρόπο υποβάθμισή τους, και ότι καταρχήν επιβάλλεται να διατηρούνται τα στοιχεία αυτά, αναλόγως και προς το είδος και το χαρακτήρα τους, στον τόπο, στον οποίο βρίσκονται. Σε εξαιρετικές, όμως, περιπτώσεις μεγάλων τεχνικών έργων, τα οποία είναι απαραίτητα για την εθνική άμυνα της Χώρας ή έχουν μείζονα σημασία για την εθνική οικονομία και ικανοποιούν ζωτικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου, είναι δυνατό να επιτρέπονται τέτοιες επεμβάσεις στο μέτρο που καθίστανται απολύτως αναγκαίες για τους παραπάνω σκοπούς, ύστερα από στάθμιση της αξίας του μνημείου ως στοιχείου της πολιτιστικής κληρονομιάς, της σοβαρότητας του επιδιωκόμενου σκοπού και της αναγκαιότητας να εκτελεστεί το έργο, εφόσον διαπιστωθεί, με βάση εμπειριστατωμένη έρευνα, ότι δεν υπάρχει εναλλακτική λύση, με την οποία θα ήταν δυνατό να αποτραπεί η βλάβη του μνημείου (βλ. ΣτΕ Ολομ. [3478/2000](#), [2300/1997](#)).

23. Επειδή εξάλλου, στη Διεθνή Σύμβαση της Γρανάδας έτους 1985 για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης που κυρώθηκε με το ν. 2039/1992 (φ. 61) προβλέπεται ότι «στην παρούσα Σύμβαση σαν αρχιτεκτονική κληρονομιά θεωρείται ότι περιλαμβάνει τα ακόλουθα ακίνητα αγαθά : 1. Τα μνημεία: κάθε κατασκευή ιδιαίτερα σημαντική λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού της ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων ή διακοσμητικών στοιχείων, που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους. 2. Τα αρχιτεκτονικά σύνολα (...) 3. Οι τόποι (...)» (άρθρο 1), ότι «κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται : 1. να καθιερώσει ένα νομικό καθεστώς προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. 2. να εξασφαλίσει, μέσα σ' αυτό το νομικό πλαίσιο και ανάλογα με τα ιδιαίτερα για κάθε Κράτος ή περιφέρεια μέτρα, την προστασία των μνημείων, των αρχιτεκτονικών συνόλων και των τόπων» (άρθρο 3), ότι «κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται : 1. να θέσει σε εφαρμογή, με βάση τη νομική προστασία των σχετικών ακινήτων, κατάλληλες διαδικασίες ελέγχου και αδειών, 2. να φροντίσει ώστε τα προστατευόμενα ακίνητα να μην αλλοιωθούν, ερειπωθούν ή κατεδαφιστούν. Γι' αυτόν το σκοπό, κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται, εάν δεν το έχει ήδη κάνει, να εισαγάγει στη νομοθεσία του διατάξεις, που να προβλέπουν : α. την υποβολή προς τις αρμόδιες αρχές των σχεδίων κατεδάφισης ή μετατροπής μνημείων, που ήδη προστατεύονται, ή μνημείων για τα οποία έχει κινηθεί η διαδικασία προστασίας, όπως και κάθε σχεδίου που θίγει το περιβάλλον τους, β. την υποβολή στις αρμόδιες αρχές των μελετών που θίγουν το σύνολο ή τμήμα ενός αρχιτεκτονικού συνόλου ή ενός τόπου (...) γ. τη δυνατότητα που παρέχεται στις δημόσιες υπηρεσίες να ζητούν από τον ιδιοκτήτη ενός προστατευόμενου ακινήτου να πραγματοποιεί εργασίες ή να τον υποκαθιστούν σε περίπτωση που υπάρχει αδυναμία εκ μέρους του, δ. τη δυνατότητα απαλλοτριώσεως ενός προστατευόμενου ακινήτου» (άρθρο 4), ότι «κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να αποκλείσει τη μετακίνηση του συνόλου ή τμήματος ενός προστατευόμενου μνημείου, εκτός από την περίπτωση κατά την οποία η υλική προστασία του μνημείου θα το απαιτούσε επιτακτικά. Στην περίπτωση αυτή, η αρμόδια υπηρεσία θα πρέπει να πάρει τις απαραίτητες προφυλάξεις για την αποσυναρμολόγηση, τη μεταφορά και την επανασυναρμολόγηση του σε κατάλληλο χώρο» (άρθρο 5) και ότι «κάθε

συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να υιοθετήσει πολιτική ολοκληρωμένης προστασίας, η οποία : 1. (...) 2. (...) 3. θα καθιστά τη συντήρηση, την αναβίωση και την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, σημαντικότερο στοιχείο της πολιτιστικής, περιβαλλοντολογικής και χωροταξικής πολιτικής 4. (...) 5. (...)» (άρθρο 10). Η παραπάνω Σύμβαση, η οποία, όπως προκύπτει από σχετική ανακοίνωση που δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (φ. 114/1.7.1992, τεύχ. Α'), τέθηκε σε ισχύ στην Ελλάδα, σύμφωνα με το άρθρο 22 αυτής, από 1.9.1992.

24. Επειδή, περαιτέρω, η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, οργανώνεται και εξειδικεύεται ήδη με τις διατάξεις του εκτελεστικού του άρθρου 24 παρ. 6 του Συντάγματος, ν. 3028/2002 (Α' 153), στις οποίες ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής : «Στην προστασία που παρέχεται με τις διατάξεις του παρόντος νόμου υπάγεται η πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας από τους αρχαιότερους χρόνους μέχρι σήμερα. Η προστασία αυτή έχει ως σκοπό τη διατήρηση της ιστορικής μνήμης χάριν της παρούσας και των μελλοντικών γενεών και την αναβάθμιση του πολιτιστικού περιβάλλοντος (...).» (άρθρο 1 παρ. 1). «Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νόμου : α) Ως πολιτιστικά αγαθά νοούνται οι μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου, β) ως μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και των οποίων επιβάλλεται η ειδικότερη προστασία βάσει των εξής διακρίσεων : αα) ως αρχαία μνημεία ή αρχαία νοούνται όλα τα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στους προϊστορικούς, αρχαίους, βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους και χρονολογούνται έως και το 1830 (...). ββ) ως νεότερα μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που είναι μεταγενέστερα του 1830 και των οποίων η προστασία επιβάλλεται λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, κατά τις διακρίσεις των άρθρων 6 και 20. γγ) Ως ακίνητα μνημεία νοούνται τα μνημεία που υπήρξαν συνδεδεμένα με το έδαφος και παραμένουν σε αυτό ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών, καθώς και τα μνημεία που βρίσκονται στο έδαφος ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών και δεν είναι δυνατόν να μετακινηθούν χωρίς βλάβη της αξίας τους ως μαρτυριών. Στα ακίνητα μνημεία συμπεριλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις, οι κατασκευές και τα διακοσμητικά και λοιπά στοιχεία που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους, καθώς και το άμεσο περιβάλλον τους. δδ) Ως κινητά μνημεία (...). γ) Ως αρχαιολογικοί χώροι νοούνται εκτάσεις στην ξηρά ή στη θάλασσα ή στις λίμνες ή στους ποταμούς, οι οποίες περιέχουν ή στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται αρχαία μνημεία ή αποτέλεσαν ή υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν από τους αρχαιότερους χρόνους έως και το 1830 μνημειακά, οικιστικά ή ταφικά σύνολα. Οι αρχαιολογικοί χώροι περιλαμβάνουν και το απαραίτητο ελεύθερο περιβάλλον που επιτρέπει στα σωζόμενα μνημεία να συντίθενται σε ιστορική, αισθητική και λειτουργική ενότητα. δ) Ως ιστορικοί τόποι νοούνται είτε εκτάσεις στην ξηρά ή στη θάλασσα ή στις λίμνες ή στους ποταμούς που αποτέλεσαν ή που υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν το χώρο εξαίρετων ιστορικών ή μυθικών γεγονότων, ή εκτάσεις που περιέχουν ή στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται μνημεία μεταγενέστερα του 1830, είτε σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης μεταγενέστερα του 1830, τα οποία συνιστούν χαρακτηριστικούς και ομοιογενείς χώρους, που είναι δυνατόν να οριοθετηθούν τοπογραφικά, και των οποίων επιβάλλεται η προστασία λόγω της λαογραφικής, εθνολογικής, κοινωνικής, τεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους (...).» (άρθρο 2) και «1. Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Χώρας συνίσταται κυρίως : α) στον εντοπισμό, την έρευνα, την καταγραφή, την τεκμηρίωση και τη μελέτη των στοιχείων της, β) στη διατήρηση και στην αποτροπή της καταστροφής, της

αλλοίωσης και γενικά κάθε άμεσης ή έμμεσης βλάβης της, (...). 2. Η προστασία των μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων περιλαμβάνεται στους στόχους οποιουδήποτε επιπέδου χωροταξικού, αναπτυξιακού, περιβαλλοντικού και πολεοδομικού σχεδιασμού ή σχεδίων ισοδύναμου αποτελέσματος ή υποκατάστατων τους» (άρθρο 3).

25. Επειδή, όπως συνάγεται από τα προαναφερόμενα άρθρα 1 και 5 της Σύμβασης της Γρανάδας, δεν είναι καταρχήν επιτρεπτή η μετακίνηση και, κατά μείζονα λόγο, η καταστροφή κάθε κατασκευής, η οποία είναι ιδιαίτερος σημαντική για τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού ενδιαφέροντός τους, εκτός αν επιτακτικοί λόγοι προστασίας του ίδιου του μνημείου επιβάλλουν τη μετακίνησή του. Ωστόσο δεν αποκλείονται, κατά την έννοια των άρθρων αυτών της Σύμβασης, επεμβάσεις και στα προστατευόμενα μνημεία, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, προκειμένου να πραγματοποιηθούν μείζονα έργα, ιδιαίτερος σημαντικά και αναγκαία για την ικανοποίηση ζωτικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου, δεδομένου ότι η παρεμπόδιση τέτοιων έργων προδήλως δεν περιλαμβάνεται στη βούληση των συμβαλλόμενων μερών. Με το περιεχόμενο δε αυτό, οι ορισμοί της παραπάνω Διεθνούς Σύμβασης συμπορεύονται προς τις επιταγές του ελληνικού Συντάγματος, οι οποίες διαλαμβάνονται σε προηγούμενη σκέψη. Εξάλλου, στον εθνικό νομοθέτη απόκειται να εξειδικεύσει τα κριτήρια για το χαρακτηρισμό κατασκευής ως ιδιαίτερος σημαντικής, με γνώμονα το σκοπό, στον οποίο απέβλεψε η κατάρτιση της Διεθνούς Σύμβασης, όπως αυτός προκύπτει από το προοίμιό της, δηλαδή τη διατήρηση της μαρτυρίας για την πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης και τη μετάδοσή της στις επόμενες γενεές, αφού λάβει υπόψη και τις συνθήκες και τα ιδιαίτερα πολιτιστικά χαρακτηριστικά και δεδομένα του ελληνικού χώρου, καθώς και την πολιτιστική παράδοση και τις πολιτισμικές αναφορές της Χώρας. Αν όμως δεν έχει θεσπιστεί σχετική ρύθμιση, ο χαρακτηρισμός κατασκευής ως ιδιαίτερος σημαντικής, κατά την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης, απόκειται στην κρίση των οργάνων της Διοίκησης, τα οποία είναι αρμόδια να εγκρίνουν την πραγματοποίηση εργασιών που συνιστούν επέμβαση σε μνημείο. Η κρίση αυτή του διοικητικού οργάνου ως προς το χαρακτήρα της κατασκευής πρέπει να είναι ειδικώς αιτιολογημένη, η υποχρέωση δε αιτιολόγησης είναι εντονότερη αν η κατασκευή εμπίπτει σε προστατευτικό καθεστώς που θεσπίζεται από την εθνική νομοθεσία για τα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως τα κτίρια που έχουν χαρακτηριστεί ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία σύμφωνα με τις διατάξεις της προϊσχύουσας νομοθεσίας και συνεχίζουν να προστατεύονται κατά τις διατάξεις του ν. 3028/2002 (άρθρο 73 παρ. 10 ν. 3028/2002). Τέλος, σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, αν η κατασκευή κριθεί ιδιαίτερος σημαντική, οποιαδήποτε επέμβαση σε προστατευόμενο στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς επιτρέπεται μόνον αν συντρέχει η παραπάνω εξαιρετική περίπτωση μείζονος έργου που εξυπηρετεί ζωτικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να επιτραπεί η επέμβαση μόνο αν διαπιστωθεί, ύστερα από εξαντλητική διερεύνηση εναλλακτικών λύσεων, ότι είναι αδύνατη η κατασκευή του έργου σε άλλη θέση ή κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μη θίγεται το μνημείο. Η σχετική κρίση της Διοίκησης πρέπει να στηρίζεται σε όλως ειδική αιτιολογία τόσο ως προς τη σημασία του έργου σε συσχέτιση και προς την πολιτιστική αξία του θιγόμενου μνημείου, όσο και ως προς την ανυπαρξία εναλλακτικής λύσης. Με βάση τις ανωτέρω κρίσεις, ακυρώθηκε με την 3478/2000 απόφαση της Ολομελείας του ΣτΕ η ΚΥΑ με την οποία εγκρίθηκε η ΜΠΕ 1995 για το λόγο ότι δεν είχε αξιολογηθεί το Μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου, το οποίο έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, ούτε τα υπόλοιπα

πολιτιστικά στοιχεία που βρίσκονται στην ίδια περιοχή Συκιάς σε σχέση με τους ορισμούς της Διεθνούς Σύμβασης της Γρανάδας για να κριθεί αν αποτελούν μνημειακές κατασκευές ιδιαίτερας σημαντικής, κατά την έννοια της Σύμβασης αυτής, και, κατ' επέκταση, αν υπάγονται στο αυστηρό προστατευτικό καθεστώς που θεσπίζεται με αυτή. Εξάλλου, κρίθηκε ότι με τη Μελέτη αυτή δεν εξετάστηκαν εναλλακτικές λύσεις ως προς τον τρόπο κατασκευής, τη διάρθρωση και το μέγεθος των επίμαχων έργων, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η εκτροπή του ύδατος του Αχελώου κατά τρόπο ώστε να αποτραπεί η καταστροφή, τουλάχιστον των περισσότερο αξιόλογων από τα παραπάνω μνημεία, και γενικότερα να μειωθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις από τα έργα. Συγκεκριμένα, έγινε δεκτό ότι από τη ΜΠΕ προέκυπτε ότι εξετάστηκαν εναλλακτικές λύσεις που αναφέρονται όμως μόνο στην ανάγκη και στον τρόπο ενίσχυσης του υδατικού δυναμικού της Θεσσαλίας και όχι στον τρόπο πραγματοποίησης της εκτροπής, η οποία κρίθηκε αναγκαία.

26. Επειδή, στην Συμπληρωματική Μελέτη του 2002 περιέχονται οι εξής διαπιστώσεις: α) «ως προς το Μοναστήρι του Αγ. Γεωργίου Μυροφύλλου, το οποίο χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα σημαντικό μνημείο σύμφωνα με τα κριτήρια της Σύμβασης της Γρανάδας, με τα μέτρα που λήφθηκαν δεν προξενείται καταστροφή του σημαντικού [αυτού] μνημείου (...). Για τη διάσωσή του μελετήθηκε η κατασκευή προστατευτικού περιμετρικού φράγματος και ταυτόχρονα μείωση της στάθμης του ταμιευτήρα της Συκιάς κατά 5 μ. σε σχέση με τον παλαιότερο (ΜΠΕ 1995) σχεδιασμό του.» Σε ξεχωριστό δε παράρτημα περιλαμβάνεται ιδιαίτερη Μελέτη στην οποία εξετάζονται και οι λοιπές εναλλακτικές λύσεις, μεταξύ των οποίων η ολόσωμη μετακίνηση της Μονής, και προκρίνεται η επιλογή της δημιουργίας αναχώματος. β) Ως προς τα λοιπά στοιχεία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, διαπιστώνεται ότι θα προκληθεί καταστροφή τοξωτών και πέτρινων γεφυριών και νερόμυλων, τα οποία όμως δεν αξιολογούνται ως ιδιαίτερας σημαντικά. Ειδικότερα, στο κεφάλαιο 6.Β.6 της Συμπληρωματικής ΜΠΕ περιγράφονται αναλυτικά όλοι οι χώροι και μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής Μελέτης. Για την γέφυρα Τριζώλου (Πτελέας Ανθηρού ή Καρυώτικο) αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι «αποτελεί σήμερα το μεγαλύτερο μονότοξο γεφύρι στη Θεσσαλία με άνοιγμα 30 μ. και το δεύτερο από άποψη σπουδαιότητας και μεγέθους γεφύρι της περιοχής της Αργιθέας, μετά τη γέφυρα του Κοράκου, η οποία όμως έχει καταστραφεί ολοκληρωτικά. Σήμερα είναι απροσπέλαστο και δεν χρησιμοποιείται, αφού τα μονοπάτια κατά μήκος του ποταμού που οδηγούν σ' αυτό έχουν καταστραφεί. Θα βυθιστεί στον ταμιευτήρα του φράγματος της Συκιάς» (σελ. 6Β-71). Περαιτέρω, στο κεφάλαιο 7.Β.7 με τίτλο «Επιπτώσεις στα Πολιτιστικά Χαρακτηριστικά» αναφέρονται όλα τα κατακλυζόμενα πολιτιστικά μνημεία και χώροι και αξιολογούνται βάσει των υπαρχόντων στοιχείων, σύμφωνα με τις ανωτέρω διατάξεις της Σύμβασης της Γρανάδας (βλ. σελ. 7-125 επ.). Όσον αφορά στις λίθινες γέφυρες διαπιστώνονται τα εξής: «ότι η αξιολόγησή τους (...) είναι δύσκολη, γιατί στηρίζεται σε ελλιπή δεδομένα. Οι τρεις γέφυρες που κατακλύζονται από τον ταμιευτήρα της Συκιάς (Τριζώλου, Πετρωτού και Ελληνικών) παρουσιάζουν βέβαια τεχνικό και αισθητικό ενδιαφέρον (ιδιαίτερα εκείνη του Τριζώλου που θεωρείται το μεγαλύτερο σωζόμενο μονότοξο γεφύρι της Θεσσαλίας) ως δείγματα της μεταβυζαντινής γεφυροποιίας της περιοχής, δεν είναι όμως μοναδικές και ο χαρακτηρισμός τους ως ιδιαίτερας σημαντικών μνημείων μπορεί να γίνει μόνο μετά από λεπτομερή αποτύπωση, χρονολόγηση και συγκριτική ανάλυσή τους. Αποτελούν πάντως οι γέφυρες αυτές αξιόλογες μαρτυρίες μιας πολιτιστικής παράδοσης που τείνει να εξαφανιστεί. Η γέφυρα της Μεσοχώρας (...) δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως μνημείο ξεχωριστής σημασίας». Ως προς τους νερόμυλους που θίγονται διαπιστώνεται ότι είναι αντιπροσωπευτικά δείγματα των πολυάριθμων

παραδοσιακών μύλων της περιοχής, χωρίς όμως να παρουσιάζουν ένα ιδιαίτερο ιστορικό και τεχνικό ενδιαφέρον. Ως προς τις κατακλυζόμενες εκκλησίες διαπιστώνεται ότι είναι σχεδόν όλες νεότερες και δεν μπορεί να χαρακτηρισθούν ως ιδιαίτερες σημαντικές σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία. Τέλος, για τις αρχαιολογικές θέσεις διαπιστώνονται τα εξής: Στις θέσεις Νιτροβιές, Κεραμιδαριό και Παλαιοχώρι εκκρεμεί ανασκαφική διερεύνηση, επομένως δεν μπορεί να γίνει αξιολόγηση της σπουδαιότητάς τους. Στη θέση Βαργιάνια η ανασκαφική διερεύνηση δεν έχει ολοκληρωθεί, επομένως είναι πρώιμο να εξαχθούν συμπεράσματα για την χρήση και την ακριβή χρονολογία των κτισμάτων. Οπωσδήποτε όμως το γεγονός ότι είναι κατά πολύ προγενέστερα της γειτονικής μονής καθιστά τα λείψανα αυτά ενδιαφέροντα. Στη θέση Διάσελλο, τα αποσπασματικά αρχιτεκτονικά λείψανα ελληνιστικής εποχής που αποκαλύφθηκαν δεν κρίθηκαν σημαντικά από την αρμόδια Εφορεία και εγκρίθηκε ήδη η κατάκλυσή τους με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού. Στο συμπέρασμα της αξιολόγησης αναφέρεται ότι η γέφυρα Τριζώλου μπορεί να θεωρηθεί αξιόλογη, αν και η έλλειψη τεκμηριωμένης δημοσίευσης καθιστά εξαιρετικά δύσκολη την ακριβή αποτίμηση της αξίας της. Ευκαταία θα ήταν η εξέταση και στην περίπτωση αυτή εναλλακτικών λύσεων για την αποφυγή της ολοκληρωτικής καταστροφής της. Εξάλλου, στο κεφάλαιο 8.Β.6 επαναλαμβάνεται το συμπέρασμα αυτό για τη γέφυρα Τριζώλου. Περαιτέρω, ως προς τις επιπτώσεις και τα μέτρα για την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, στο Παράρτημα Γ' του ν. 3481/2006 κατ' αρχάς περιγράφονται αναλυτικά τα μέτρα για τη διάσωση της Μονής Αγ. Γεωργίου Μυροφύλλου (παρ. 24-24.11) και, εν συνεχεία, αναφέρονται οι κατακλυζόμενες αρχαιολογικές θέσεις και προβλέπεται ότι, πριν από την κατάκλυση, θα πραγματοποιηθεί ανασκαφική έρευνα με πλήρη φωτογραφική και σχεδιαστική αποτύπωση, βάσει των αποτελεσμάτων της οποίας θα εκδοθεί γνωμοδότηση του Κ.Α.Σ (παρ. 24.12). Ως προς το σύνολο των γεφυριών, των νερόμυλων και των εκκλησιών της περιοχής που θα κατακλυσθούν προβλέπεται η πλήρης φωτογραφική αποτύπωση και βιντεοσκόπηση, η πλήρης αρχιτεκτονική αποτύπωση και έρευνα για την ανεύρεση σχετικού ιστορικού υλικού (ιστορικές αναφορές, γραβούρες κ.λ.π) (παρ. 25). Ειδικά, δε, για την γέφυρα Τριζώλου προβλέπεται ότι θα κατακλυσθεί, αν η μεταφορά της είναι τεχνικώς ανέφικτη και το όλο εγχείρημα δεν υποστηρίζεται από αντίστοιχα στοιχεία ως προς την πολιτιστική σπουδαιότητα του μνημείου (όρος 26).

27. Επειδή, εκ των ανωτέρω προκύπτουν τα εξής: Με βάση την επιλεγείσα λύση, η Μονή Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου περικλείεται από ένα χωμάτινο ανάχωμα ύψους μέχρι 549 μέτρων, προκειμένου να μην κατακλυστεί και να παραμείνει το σύνολο του μνημείου στο φυσικό του χώρο. Εντούτοις ο χώρος αυτός, καίτοι προστατευόμενος σε ακτίνα δύο χιλιάδων μέτρων σύμφωνα με την Φ32/26244/573/17.6.1985 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού (Β' 425/10.7.1985), αλλοιώνεται αφενός λόγω των εκτεταμένων εργασιών και παρεμβάσεων που συνεπάγεται η κατασκευή του αναχώματος και αφετέρου διότι τη θέα της κοιλάδας του Αχελώου από τον περίβολο της μονής, αντικαθιστά πλέον η θέα του τεχνητού αναχώματος. Ως προς τα λοιπά στοιχεία του πολιτιστικού περιβάλλοντος που επηρεάζονται από το έργο, διαπιστώνεται ότι η αξιολόγηση της σημασίας των γεφυριών και των αρχαιολογικών θέσεων είναι ελλιπής. Ειδικότερα, ως προς τα γεφύρια, διαπιστώνεται στη Μελέτη η ανάγκη να γίνει λεπτομερής αποτύπωση, χρονολόγηση και συγκριτική ανάλυσή τους, ενώ τίθεται ως περιβαλλοντικός όρος η συγκέντρωση του απαιτούμενου υλικού. Ως προς τις αρχαιολογικές θέσεις (πλην της θέσης Διάσελλο, στην οποία έχει γίνει η ανασκαφή και έχει εκδοθεί απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού για την κατάκλυσή της), προβλέπεται η εκτέλεση των ανασκαφών πριν την κατάκλυσή τους, όχι πάντως πριν την εκτέλεση των έργων. Ως εκ τούτου, στην ουσία μετατίθεται στο μέλλον η

ενδεδεγμένη και τεκμηριωμένη αξιολόγηση των εν λόγω πολιτιστικών στοιχείων, ενώ με την προσβαλλόμενη πράξη επιτρέπεται η κατασκευή του έργου χωρίς να έχουν ληφθεί υπόψη τα απαιτούμενα δεδομένα και χωρίς να έχει προηγηθεί η απαιτούμενη εξέταση εναλλακτικών λύσεων ως προς τον τρόπο πραγματοποίησης της εκτροπής. Τέλος, ως προς τους νερόμυλους (για τους οποίους μάλιστα η καταγραφή δεν είναι πλήρης αλλά ενδεικτική, βλ. σελ. 6B-74 Μελέτης) και τις εκκλησίες δεν γίνεται αναλυτική και τεκμηριωμένη αξιολόγησή τους, αλλά χαρακτηρίζονται συλλήβδην ως μη ιδιαίτερος σημαντικά μνημεία. Ειδικά δε ως προς τις εκκλησίες αναφέρεται ότι σχεδόν όλες είναι νεότερες. Εν όψει των ανωτέρω, είναι πλημμελής η αιτιολογία ως προς την αξιολόγηση των ως άνω θιγόμενων μνημείων με βάση τα κριτήρια που επιβάλλονται για την κατά το άρθρου 24 παρ. 6 του Συντάγματος και τη Διεθνή Σύμβαση της Γρανάδας προστασία. Κατ' ακολουθία, ο σχετικός λόγος ακυρώσεως είναι βάσιμος και πρέπει να γίνει δεκτός.

28. Επειδή, όπως έχει ήδη κριθεί (βλ. ιδίως Ολομ ΣτΕ [3478/2000](#)), από τα άρθρα 24 παρ. 1 και 106 του Συντάγματος, σε συνδυασμό με το άρθρο 174 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ήδη άρθρο 191 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης) και με τις διατάξεις του ν. 1650/1986 όπως ίσχυαν κατά το χρόνο έκδοσης της προσβαλλομένης πράξεως, προκύπτει ότι σε συμμόρφωση προς τη συνταγματική επιταγή για την προστασία του περιβάλλοντος και, ειδικότερα, προς την αρχή της πρόληψης στον τομέα αυτόν, προβλέπεται διοικητική διαδικασία, με την οποία παρέχεται στα αρμόδια όργανα της Διοίκησης η δυνατότητα να εκτιμούν εκ των προτέρων τις αναμενόμενες συνέπειες για το περιβάλλον από σχεδιαζόμενα έργα ή δραστηριότητες και, ενόψει ιδίως των συνεπειών αυτών, της φύσης και της σημασίας των τυχόν θιγόμενων οικοσυστημάτων ή μεμονωμένων στοιχείων, του χαρακτήρα και του σκοπού του συγκεκριμένου έργου ή δραστηριότητας και των υφιστάμενων μέσων αποτροπής, άρσης ή μείωσης της πιθανολογούμενης βλάβης του περιβάλλοντος, να κρίνουν αν και με ποιους όρους μπορεί να πραγματοποιηθεί το έργο ή η δραστηριότητα ώστε να μη παραβιάζεται η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης και, γενικότερα, οι παραπάνω ορισμοί του Συντάγματος και οι αναφερόμενοι στο περιβάλλον ορισμοί της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και, συγκεκριμένα, οι διατάξεις του άρθρου 174 αυτής (ήδη άρθρο 191 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης), με τις οποίες - και όπως ίσχυαν κατά την έκδοση της προσβαλλομένης πράξεως - καθιερώνεται επίσης η αρχή της προληπτικής δράσης στον τομέα του περιβάλλοντος. Εξάλλου, σε περίπτωση προσβολής με αίτηση ακύρωσης των διοικητικών πράξεων που εκδίδονται κατά την παραπάνω διαδικασία, ο ακυρωτικός δικαστής ερευνά αν τηρήθηκε συννόμως από ουσιαστική και τυπική άποψη η διαδικασία αυτή και αν τα στοιχεία, στα οποία στηρίζεται η ελεγχόμενη διοικητική πράξη, είναι σύμφωνα με τους σχετικούς ορισμούς της νομοθεσίας και επαρκή για να προσδώσουν έρεισμα στην πράξη. Ειδικότερα, κατά την άσκηση του ακυρωτικού ελέγχου, στον οποίο περιλαμβάνεται και η πλάνη περί τα πράγματα, ο δικαστής εξετάζει, μεταξύ άλλων, αν η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που αποτελεί το βασικό μέσο εφαρμογής της αρχής της πρόληψης, ανταποκρίνεται προς τις απαιτήσεις του νόμου και αν το περιεχόμενό της είναι επαρκές ώστε να παρέχεται στα αρμόδια διοικητικά όργανα η δυνατότητα να διακριβώνουν και αξιολογούν τις συνέπειες του έργου ή της δραστηριότητας και να εκτιμούν αν η πραγματοποίησή του είναι σύμφωνη με τις διατάξεις της οικείας νομοθεσίας καθώς και με τις προαναφερόμενες συνταγματικές επιταγές και τους ορισμούς της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ευθεία, όμως, αξιολόγηση από μέρος του δικαστή των συνεπειών ορισμένου έργου ή δραστηριότητας και η κρίση αν η πραγματοποίησή του αντίκειται στην αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης εξέρχονται των ορίων του ακυρωτικού

ελέγχου διότι προϋποθέτουν διαπίστωση πραγματικών καταστάσεων, διερεύνηση τεχνικών θεμάτων, ουσιαστικές εκτιμήσεις και στάθμιση στηριζόμενη στις εκτιμήσεις αυτές. Κατ' ακολουθίαν, παράβαση της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης μπορεί να ελεγχθεί ευθέως από τον ακυρωτικό δικαστή μόνον αν από τα στοιχεία της δικογραφίας και με βάση τα διδάγματα της κοινής πείρας προκύπτει ότι η προκαλούμενη από το έργο ή τη δραστηριότητα βλάβη για το περιβάλλον είναι μη επανορθώσιμη και έχει τέτοια έκταση και συνέπειες ώστε προδήλως να αντιστρατεύεται την παραπάνω συνταγματική αρχή.

29. Επειδή, κατά τα εκτιθέμενα σε προηγούμενες σκέψεις, έχουν ήδη ακυρωθεί τρεις φορές από το Συμβούλιο της Επικρατείας πράξεις έγκρισης περιβαλλοντικών όρων του επίδικου έργου, το οποίο σχεδιάστηκε αρχικώς κυρίως ως αρδευτικό και στη συνέχεια, ενόψει των ακυρωτικών αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας και των δεσμεύσεων της Χώρας από το Ενωσιακό Δίκαιο, μεταβλήθηκε σε ενεργειακό, αρδευτικό και δευτερευόντως υδρευτικό, με την προσβαλλόμενη δε απόφαση εγκρίνονται και πάλι περιβαλλοντικοί όροι, χωρίς το έργο να έχει μελετηθεί, όπως έγινε δεκτό στις προηγούμενες σκέψεις, με τον προβλεπόμενο στην εσωτερική και ενωσιακή νομοθεσία τρόπο, τόσο ως προς τη διαχείριση του υδάτινου δυναμικού, όσο και ως προς τη προστασία των περιοχών *natura* και των πολιτιστικών μνημείων. Εξάλλου, το επίδικο έργο, το οποίο σχεδιάστηκε αρχικά ως «μεγάλη εκτροπή» 1,1 δισεκατομμυρίου κ.μ. ύδατος ετησίως, περιορίστηκε στη συνέχεια σε «μερική εκτροπή» 600 εκατομμυρίων κ.μ. ύδατος ετησίως και πλέον, στα προς έγκριση σχέδια διαχείρισης υδατικών πόρων, γίνεται λόγος για εκτροπή 250 εκατομμυρίων κ.μ. ύδατος ετησίως. Τέλος, στο χρονικό διάστημα που παρήλθε μετά τους αρχικούς περιβαλλοντικούς όρους του επίδικου έργου και τη δημοσίευση της 3478/2000 ακυρωτικής απόφασης της Ολομελείας του Δικαστηρίου, με την οποία έγινε δεκτό ότι με τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων είχε γίνει ενδελεχής έρευνα και με επαρκή τεκμηρίωση στάθμιση των συνεπειών για το περιβάλλον του έργου της εκτροπής, όπως είχε σχεδιαστεί τότε, και ότι το έργο αυτό δεν παραβίαζε την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, τέθηκαν σε ισχύ η Οδηγία 2000/60, το δίκτυο *Natura* 2000 και η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική. Όλα τα παραπάνω δεδομένα δεν υπήρχαν κατά το χρόνο έκδοσης της απόφασης αυτής του Δικαστηρίου και, συνεπώς, τίθεται εκ νέου θέμα του σεβασμού της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης ενόψει του νέου σχεδιασμού του έργου, των νέων περιβαλλοντικών όρων και των ως άνω νέων πραγματικών και νομικών δεδομένων. Εξάλλου, με βάση τις κρίσεις που περιέχονται στην προαναφερόμενη απόφαση του ΔΕΕ της 11.9.2012 που απάντησε σε προδικαστικά ερωτήματα, τα οποία είχε θέσει το παρόν Δικαστήριο και στα οποία δεν περιλαμβάνεται ερώτημα αναφερόμενο στη συμβατότητα του έργου με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, κρίνεται, κατά τα εκτιθέμενα σε προηγούμενες σκέψεις, ότι με το επίδικο έργο παραβιάζονται βασικοί κανόνες της εθνικής και ενωσιακής περιβαλλοντικής νομοθεσίας που αποτελούν παραμέτρους της αρχής αυτής και, συγκεκριμένα κανόνες, με τους οποίους, στο πλαίσιο της εν λόγω αρχής επιδιώκεται η προστασία και ορθολογική αξιοποίηση των υδάτων ως φυσικών πόρων, η προστασία των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας ως στοιχείων του οικοσυστήματος, η εξασφάλιση της πληρέστερης δυνατής αξιολόγησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από την εκτέλεση έργων και δραστηριοτήτων και η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Τέλος, το επίδικο έργο, κατά τα προκύπτοντα από τα στοιχεία του φακέλου, αλλά και τους κανόνες της κοινής πείρας συναγόμενους με βάση τα στοιχεία αυτά, συνεπάγεται εκτεταμένη περιβαλλοντική βλάβη σε περιοχή που περιλαμβάνεται στο δίκτυο *Natura* 2000, δηλαδή σε ευαίσθητη από περιβαλλοντική άποψη περιοχή, υπαγόμενη σε νομικό καθεστώς ιδιαίτερης

προστασίας. Η επιβαλλόμενη δε από την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης αποτροπή ή μετριασμός και επανόρθωση της βλάβης αυτής, προϋποθέτει την τήρηση των κανόνων της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, πλείστοι από τους οποίους έχουν παραβιαστεί στην προκειμένη περίπτωση, σύμφωνα με όσα εκτίθενται σε προηγούμενες σκέψεις. Με τα δεδομένα αυτά, το επίδικο έργο εκτροπής ποσότητας 600 εκατομμυρίων κ.μ. ύδατος ετησίως των υδάτων του Αχελώου, όπως έχει σχεδιαστεί και εγκριθεί με την προσβαλλόμενη απόφαση, αντίκειται προδήλως στην αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης. Κατ' ακολουθίαν, η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί στο σύνολό της, κατά τον βασίμως προβαλλόμενο σχετικό λόγο ακυρώσεως. Μειοψήφησαν ο Αντιπρόεδρος Αθ. Ράντος και οι Σύμβουλοι Γ. Τσιμέκας, Σπ. Μαρκάτης, Β. Καλαντζή, Κ. Κουσουλής, Κ. Φιλοπούλου, Κ. Πισπιρίγκος, προς τη γνώμη των οποίων συντάχθηκε και η Πάρεδρος Β. Πλαπούτα, οι οποίοι διατύπωσαν την εξής γνώμη: Το ζήτημα της σχέσεως του επίμαχου έργου με την αρχή της βιώσιμης αναπτύξεως τέθηκε και μορφοποιήθηκε επιτυχώς τόσο από το Δικαστήριο, με τις προηγούμενες ακυρωτικές αποφάσεις και τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα, όσο και από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, με τις απαντήσεις επί των προδικαστικών ερωτημάτων. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, υπό ανάλογες ή και, στο προδικαστικό ερώτημα και την επ' αυτού απάντηση, υπό τις αυτές ακριβώς νομικές και πραγματικές συνθήκες, τα εν λόγω δικαστήρια δεν ήχθησαν στην ριζική λύση της ακυρώσεως για παράβαση της αρχής αυτής. Αντιθέτως, είτε το συνολικό έργο κρίθηκε ρητά ως κατ' αρχήν συμβατό με την αρχή αυτή είτε η επί μέρους εξέταση των τιθεμένων ζητημάτων, ιδίως με την απάντηση επί των προδικαστικών ερωτημάτων, καθόλου δεν οδήγησε σε κρίσεις περί ριζικών παραβάσεων των αντίστοιχων αρχών ή κανόνων δικαίου, αλλά, αντιθέτως, σε κρίσεις περί κατ' αρχήν δυνατότητας εκτελέσεως του έργου. Συνεπώς, δεν δικαιολογείται, και, μάλιστα, μετά την υποβολή του προδικαστικού ερωτήματος και τις επ' αυτού απαντήσεις, η ακύρωση για τον λόγο αυτό, η οποία, εξ άλλου, καθιστά εκ των υστέρων αλυσιτελή την υποβολή του ερωτήματος. Περαιτέρω, κατά τα εκτιθέμενα στη σκέψη 28, η ευθεία αξιολόγηση από μέρους του δικαστή των επιπτώσεων ορισμένου έργου και η κρίση αν η πραγματοποίησή του αντίκειται στην εν λόγω αρχή εξέρχεται των ορίων του ακυρωτικού ελέγχου, εκτός αν από τα στοιχεία της δικογραφίας και με βάση τα διδάγματα της κοινής πείρας προκύπτει εκτεταμένη και ανεπανόρθωτη βλάβη για το περιβάλλον, προϋπόθεση που εν προκειμένω δεν συντρέχει όχι μόνον εν όψει των ανωτέρω εκτεθέντων για την αντιμετώπιση του ζητήματος από τα επιληφθέντα δικαστήρια, αλλά προεχόντως διότι και οι τέσσερεις λόγοι ακυρώσεως που, κατά τα εκτεθέντα στις σκέψεις 14, 17, 21 και 27, άγουν σε παραδοχή ως βάσιμης της κρινομένης αιτήσεως, δεν συγκροτούν, είτε μεμονωμένα είτε λαμβανόμενοι ως σύνολο, την εν λόγω περίπτωση. Τούτο, διότι παραβίαση της αρχής αυτής μπορεί, κατά τα εκτεθέντα στην σκέψη 28, να στοιχειοθετηθεί μόνον όταν ο δικαστής ευθέως μπορεί, χωρίς να απαιτείται ή να είναι δυνατή η περαιτέρω αιτιολόγηση ή τεκμηρίωση από τον νομοθέτη ή από την Διοίκηση των βαλλομένων επιλογών τους, να αχθεί στο προεκτεθέν συμπέρασμα (πρβλ και ΣτΕ Ολομ. [613/2002](#), σκέψη 11). Στην προκειμένη, όμως, περίπτωση οι γενόμενοι δεκτοί ως άνω λόγοι ακυρώσεως είτε αναφέρονται σε τήρηση διαδικασιών (σκέψη 17) είτε σε πλημμέλειες αιτιολογίας (σκέψεις 14, 21 και 27), που, από τη φύση τους, δεν μπορούν να οδηγήσουν στο εν λόγω συμπέρασμα. Συνεπώς, ο λόγος αυτός ακυρώσεως θα έπρεπε, κατά την γνώμη αυτή, να απορριφθεί ως αβάσιμος.

30. Επειδή, κατόπιν τούτων, οι κρινόμενες αιτήσεις πρέπει να γίνουν δεκτές, κατά τα βασίμως προβαλλόμενα, να ακυρωθεί δε το 567/14.9.2006 έγγραφο της Ε.Υ.Δ.Ε. Ο.Σ.Υ.Ε., με το οποίο, σύμφωνα με όσα κρίθηκαν με την 3053/2009 απόφαση της

Ολομέλειας του Δικαστηρίου, επετράπη δυνάμει των προβλέψεων του ν. 3481/2006 και των εγκριθέντων με αυτόν περιβαλλοντικών όρων, η συνέχιση της εκτελέσεως του συνόλου του επίμαχου έργου της εκτροπής. Τέλος, πρέπει ν' απορριφθούν οι παρεμβάσεις.

Διά ταύτα

Συνεκδικάζει και δέχεται τις κρινόμενες αιτήσεις.

Ακυρώνει το 567/14.9.2006 έγγραφο της Ε.Υ.Δ.Ε. Ο.Σ.Υ.Ε., κατά το μέρος που, σύμφωνα με το σκεπτικό, επιτρέπει τη συνέχιση της εκτελέσεως του συνόλου του έργου της εκτροπής του Αχελώου ποταμού.

Διατάσσει την απόδοση του παραβόλου των κρινομένων αιτήσεων.

Απορρίπτει τις παρεμβάσεις και

Επιβάλλει συμμετρως σε βάρος του Δημοσίου και των παρεμβαινόντων τη δικαστική δαπάνη των αιτούντων που ανέρχεται σε χίλια τριακόσια ογδόντα (1.380) ευρώ για κάθε αίτηση.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 19 Ιουνίου 2013

Ο Πρόεδρος Η Γραμματέας

Κ. Μενουδάκος Μ. Παπασαράντη

και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 10ης Ιανουαρίου 2014.

Ο Πρόεδρος Η Γραμματέας

Σωτ. Αλ. Ρίζος Μ. Παπασαράντη